

MUNKÁSÜGYI SZEMLE

KÖZLEMÉNYEK A MUNKÁSBIZTOSÍTÁS, A SZOCIALIS EGÉSZSÉGÜGY, A MUNKÁS-
VÉDELEM, A MUNKAVISZONY ÉS AZ IDE VONATKOZÓ JOGGYAKORLAT KÖRÉBŐL.

SZERKESZTI: KIS ADOLF.

TÁRSSZERKESZTŐK: Dr. STEIN FÜLÖP és Dr. HAHN DEZSŐ.

Megjelenik minden hó 10-én és 25-én. Előfizetési ár egy évre 20 korona.
Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, VII., Rózsa-utca 29. szám.
Telefon: 93-99. Postatakarékpénztári csekk-számla 24.911.

Jogi oktatás.

Az individualizmus mindenhatósága uralta ideológia korából való az a hit, hogy a szabad verseny a legtökéletesebb szabályozója az életpályák helyes megoszlásának. Azokra a pályákra, amelyeken a megélhetés lehetőségei kedvezők, tódul a tömeg, mindaddig, míg a nagy munkakinálat oly mértékre nem szorítja le a standard-ot, a mely mérték más hasonló pályáknál legalább is nem magasabb. Gyönyörű elmélet! Útjai holttestekkel, elzüllött existenciákkal vannak telehintve, s zászlaja alatt a legpuritánabb és legideálisabb hivatások kalmárkodássá fajultak.

A mai társadalmi gondoskodás egyik legelső feladatául tekinti a *munka közvetítésének szociálizálását*. A nagy fordulat az ipari munka területén következett be s a jelszó még sokáig a munkásosztály társadalmi helyzetének emelése, a többi osztályokkal való egyenlősítése lesz. Az elvi összefüggéseket kereső szem azonban hamar rájut arra, hogy az ipari munkaközvetítés posztulálása csak egy láncszeme annak a minden társadalmi munkára illő elvnek, hogy a jövedelem helyes eloszlására a társadalom csak akkor gyakorolhatja a megkívántató befolyást, ha egyáltalán ellenőrzi és irányítja a kereseti ágakra oszlás folyamatát, ha feladatául ismeri a kereseti ágak közti emberarány helyes megosztását. Nem kétlem, hogy előbb-utóbb kezébe fogja venni az állam az *állásközvetítés* feladatát, s ha nem is kényszer erejével, de nyilvántartás, felvilágosítás és közvetítés útján fog oda hatni, hogy az egyes pályákon mutatkozó hiány a más pályán tapasztalt fölösleggel kiegyenlítődjék. S irigylem azt a nemzedéket, amely ebből kifolyólag ment lesz attól a kínzó gondtól, hogy gyermeke minden fáradozás, nevelés, tanítás dacára esetleg a nyomorral fog küzdeni.

Hogy mennyire nem megy ez a helyes megoszlás magától, azt szomorúan bizonyítja hazai statisztikánk, mely e részben is visszatükrözi egyfelől kulturális fejletlenségünket, másfelől azt az élhetetlen, theokratikus-bürokratikus-militarisztikus szervezetet, melynek a neve: magyar társadalom. Ebben az országban nemcsak, hogy a lakosság még felében analfabéta, nemcsak, hogy a fennálló összesen 16.547 elemi iskolát (1908) mindössze 2.016.778 tanuló látogatja (1908): az 1908. évben a gimnáziumokban és reáliskolákban érettségizett mindössze 4.549 tanuló és a felsőbb kereskedelmi intézeteket is számítva, az összes érettségizett fiatal emberek száma: 6.132. Ha az érettségit tevők átlagos életkorául a 18. évet vesszük fel és megállapítjuk, hogy az 1890-ben született (tehát 1908-ban maturálandó) 341.096 fiugyermekből 339.930 érte el ezt az életkort,¹⁾ konstatálhatjuk,

¹⁾ Ezek az adatok csak megközelítők: a születéseknél meg kellett elégednem az 1891-95. évek átlagával, a határozásoknál a 15-19 évesek egy évi átlagával — közelebbi adatok nem álltak rendelkezésemre. A valóságban tehát az arány *kedvezőtlenebb*.

hogy az évi succrescentiának alig 1'8⁰/₀-a szerzi meg a középiskolai képzettséget. És ez az elenyésző hányadú intelligencia — nem tud megélni! — De nézzük az életpályák megoszlását. Milyen pályát választott ez a 4.549 diák? A legjava (922) — *more patrio* — *jogra* ment; utánuk következnek (538) a *theológusok*, ezek után pedig azok, akik *alsóbb hivatalnokok* lettek (506); *katonai* pályára lépett közülük 176, és **ipari pályára 55!** Míg 1901-ben a két magyar egyetemen 658-an promováltak jogi vagy államtudományi doktorokká, addig ez a szám 1908-ig 1097-re nőtt; ugyanezen időben az orvosdoktorok száma 144, illetőleg 182. Pedig a jogi pálya tekintélye az utolsó évtizedben fejést hanyatlott, egyházi alkalmaztatásra évtizedig várakozik hiába a fiatal theológus, s azért az éhenkenyérért, amelyet a kishivatalnokság nyújt, ugyancsak nem érdemes Tacitussal bajlódni.

Most, amikor a jogi oktatás terén mélyreható reform készül s amikor egy, sőt esetleg több új egyetem felállítása elhatározott dolog: alkalomszerű gondolkozni kissé arról, nem nyujtanak-e módot ezek a változások arra, hogy az életpályáknak ezt a beteges aránytalanságát legalább enyhíteni lehessen? S alkalomszerű gondolkozni azon is, mit és hogyan tanítsunk ezeken az új egyetemeken a végből, hogy hasznosabb, komolyabb, erősebb nemzedéket neveljünk, mint amilyen a mostani? Az alábbiakban azonban csak a *jogi oktatás* kérdéseivel foglalkozom, többek közt azért is, mert felső oktatásunknak ez az ága az, amely a legsürgősebb reformra szoruló.

A kultuszminiszter a folyó év január havában értekezletet tartatott, amelyen maga a kormány képviselője ismerte be dicséretre méltó őszinteséggel, hogy az egyetemről kikerülő jogásznemzedék sem tudás, sem jellem, sem intelligencia szempontjából nem üti meg a legszerényebb mértéket sem; hogy az a tanuló, aki egyetemi pályáján csak háromszor bukott meg, az átlagon felüli jó tanulóként tesz számot; hogy az életbe kikerülve, a túlnyomó többség be nem válik, mert a saját erejéből való boldogulás helyett protekcióban és összeköttetésekben keresi az érvényesülést. Tény, hogy a mai apa így gondolkozik: »Ez a fiú nem akar tanulni. Mitévő legyek vele? Jogásznak adom.« Helyes nyomon indul tehát az ankét, amikor mindenekelőtt meg akarja szüntetni a »nem-tanulás szabadságát.« Vizsgaszaporítás, az előadások látogatásának kényszere, a tanulási idő alatt másnemű hivatás gyakorlásának tilalma — mind hasznos és sokszor megdicsért eszközök arra, hogy a jogi studium elveszítse azt a »nem ütök a jogászt agyon«-féle glóriát. Az ügyvédi gyakorlati idő meghosszabbítása és a meg nem felelő joggyakornokok kiselejtezése a bíróságoknál szintén meg fogják hozni a maguk gyümölcseit. A protekciót ugyan nem fogják kiirtani, míg az állam megmarad a mai bürokratikus összetételében, azonban a tülekedés nem olyan türehetetlen, a kegyosztogatás nem olyan önkényes, a protektorok nem olyan tolakodók, ha a megélhetés más pályákon anyagilag jövedelmezőbb, az előmenetel valószínűleg kedvezőbb, az alkalmaztatás elég biztos és erkölcsileg egyforma magasan értékelt. E részben tehát többet a jogi oktatás reformjától ne várjunk: a többi nem az iskola, hanem az élet dolga.

Fontosabb azonban, mert aktuálisabb mindennél az, mit tanul az ember az egyetemen: mit tanulhat és mit nem tanulhat? Ez az, ami évtizedekre szab irányt a főiskolának, mert a tapasztalat mutatja, mily nehéz a már egyszer megalkotott tanulmányi renden csak a legkisebb változtatást is megejteni. Hiszen nincs-e a budapesti egyetemen még ma, a huszadik század második évtizedében, effektíve és valósággal tanszéke az ú. n. észvagy természetjognak? S nem-e látszik szinte emberfölötti feladatnak az a reformkísérlet, hogy a jövőben a kereskedelmi miniszterium hivatalnokától megkivánjuk, hogy vizsgálja legyen — a kereskedelmi jogból? Ezért mindenekelőtt le kell szögezni azt, hogy nem szükséges, sőt nem is kívánatos, hogy az ország összes egyetemén a tanrend azonos legyen. A kolozsvári egyetemnek nem ártott meg, sőt ki tudja, nem használt-e, hogy fakultásainak beosztása nem azonos a budapestiével. S a német nyelvű egyetemek közt

fennálló folytonos csereviszony — a német felső oktatás féltett és dédelgetett kincse — értékét éppen abban leli, hogy a tanuló izlését, hajlamait szabadon követheti, hogy a nehéz munkát olyan környezetben, olyan világnézetben, olyan stílusban végezheti, amilyenben az neki legjobban esik. A természetbarát Svájc vagy Tirol bércei között tanulhatja a BGB.-t, a konzervatív gentry a császár fiai közé küldi a magáét, a művészi hajlamú gyerek Münchenben hallgatja Wagner Tristanját vagy tanulmányozza a Cinquecento festészetét, a történész Göttingában ül, hogy Weimarba rándulhasson a Göthe-archivumba stb. De maguk az egyetemek is, azok besztása és tanrendje a legnagyobb és legtermékenyítőbb változatosságot mutatják. Az egyetemek egy része az államtudományokat a bölcsészeti karhoz csatolta: München-nek külön »államgazdasági kar«-a van; Münster, Strassburg, Tübingen, a svájci és osztrák egyetemek, úgy mint a mieink, jog- és államtudományi fakultást tartanak fenn. Noha a kvalifikationális vizsgákhoz megkívánt tantárgyakat mindenütt előadják, e körön kívül a tananyagban is a legkülönbözőbb változatokat látjuk. Minél többfélé, minél többféle tudományos irányban, minél behatóbban tanítani: ez a nagy titok. Az uniformitás ezen a téren föltétlenül egyoldalúságra vezet, és azt a gyanút kelti, mintha az oktatási politika bizonyos tudományos irányokat el akarna nyomni, míg másokat a hivatalos tudomány jellegével ruház fel.

A mi viszonyaink között a harmadik egyetemre hárulna a feladat, ellensúlyozni mindazt a maradiságot, rövidlátást, elzárkózást a tudományok újabb fejleményeitől, amely jelesül a budapesti egyetemen évtizedek óta felhalmozódott. A német császári család egyetemén, Bonnban, most állították fel a szociálpolitika rendes tanszékét, anélkül, hogy bárkiben is femerült volna az aggály, hogy meg találna ártani egy császári hercegnek, ha véletlenül egy kis szociálpolitikát is tanul. A konzervatív Bajorország fővárosában világhírű tekintély, *Mayr* adja elő, heti 5 órában, »a szociálpolitika rendszerét, a társadalmi biztosítást és a szegényügyet is beleértve«. S hadd idézzem ugyanannak az egyetemnek az 1910/11-i tanévbéli téli tanrendjéből (véletlenül ez fekszik előttem) még a következő kollégiumokat: *Wasserrab*, Soziologie und soziale Frage, heti 1 óra; *Sinzheimer*, Theorie und Praxis der gewerblichen Arbeiterfrage, heti 4 óra; *ugyanaz a tanár*, Übungen über die industrielle Entwicklung, heti 2 óra; *de Waha*, Grundzüge der Entwicklung der sozialistischen Anschauungen im 19. Jahrhundert, heti 2 óra; *Vogelstein*, Entstehung und Organisation der modernen Grossindustrie stb., heti 2 óra. A mi egyetemeinken nemcsak hogy szociálpolitikát rendszeresen nem tanítanak, de nem tanítják a legalapvetőbb társadalmi jelentőségű tételes törvényeket sem. A magyar jogászgyerek kitünő eredménnyel végezheti az egyetemet, anélkül, hogy valamit tanult volna az ipartörvény magánjogi rendelkezéseiből, anélkül, hogy ismerné a szabadalmi jogot, a munkásbiztosítást, a szerzői jogot, a nagyipari egyesülések (kartellek, trösztök) jogát, anélkül, hogy megismerte volna saját hazájának gazdasági helyzetét és szerepét a világgazdaságban, anélkül, hogy hallott volna valamit a községi üzemek mai fejlettségéről és feladatairól, alig halvány fogalmakkal a nemzetközi magánjogról, a nemzetközi szerződésekről, a vasuti fuvarozásról s általában a világ gazdasági életéről. De elfujja, ha szorgalmasan tanult, elejétől végig a tizenkét táblás törvényt, az *edictum perpetum* bevezetését és befejezését, meg van győződve arról, hogy az előkelő, de társadalmilag meddő »*honeste vivere, suum cuique tribuere*«-féle stoikus elvből egyenesen és minden más lehetőséget kizáróan következik az egyéni tulajdon rendszere s hogy a jog és jelesül a magyar jog minden etikai elvnek és követelménynek legteljesebb és legszentebb megvalósítása. Röviden szólva: a *szociális érzék teljes és tökéletes hiánya* jellemzi azt a diákot, aki egyetemeink padjait elhagyja. Kell-e bőven ecsetelni ennek a hézagnak szomorú következményeit? Nem-e elég rámutatni parlamentünk sivár korlátoltságán, közgazgatásunk kasztpolitikájára, igazságszolgáltatásunk társadalmi érzéketlen-

ségére? Nem-e foglalható össze minden nyomorúságunk abba a sóhajba: *pas de mesures, d'hommes?*

Ezeknek az óriási hiányoknak a pótlását vágyunk mi látni a harmadik és negyedik egyetem tanrendjében. Egy kis szabad levegőt, egy kis világismeretet, egy kis tudományt a szó komoly értelmében, ahová elkívánczozzék a hallgatóknak az a kisebb, de becsesebb része, amely nemcsak vizsgázni, de tudni is akar. Tanítsák ám az összes vizsgatárgyakat itt is úgy, mint másutt: de tanítsák azokat is abban a szellemben, amelyben a jövő nemzedéknek majdan működni kell. Ne oltsák bele a fiatalságba azt a hitet, hogy a jog az, amely a társadalomra ráerőszakolja a maga elavult, penészes kényszerzubonyát, hanem állítsák oda a jogot úgy, amint az a fejlődés nagy törvénye szerint végeredményben valóban hat és amint annak a mindennapi alkalmazásban is hatnia kellene, ha egyoldalú befolyások egyenes irányáról el nem térítenék: mint a társadalmi fejlődés egyik tényezőjét, mint a szociális élet egyik kimagasló jelenségét, amely azonban sohasem végleges, sohasem teljes, sohasem tökéletes és sohasem logikus, amelynek végső megértését a jogon kívül fekvő társadalmi tényezők ismerete adja meg. Tanítsák így már a római jogot is, amelyet azok hamisítanak meg legjobban, akik azt mint valami absztrakt, minden társadalmi behatástól ment, örök észjogot állítják oda; tanítsák így a modern magánjogot, a fősúlyt a pozitív tételes szabályok ismeretére vetve s belefoglalva mindazt a gazdag és értékes anyagot, amely speciáltörvényeinkbe rejtetten csak a legavatottabbak előtt ismert. Ne kezdjék az oktatást a római jogi absztrakciókkal, hanem a külföld mintájára egy bevezető kollégiummal, amelynek feladata az, hogy megismertesse az összefüggést élet és jog között, megtanítsa arra, mik az értelme és célja és eszközei a jognak, megismertessen a jogi alapfogalmakkal, áttekintést adjon a jog területe és beosztása fölött. S ne folytassák a természetjoggal, a XVIII. századvég e korcs termékével, amelynek meddőségét már az a másodéves jogászgyerek is egész tisztán és nem minden keserűség nélkül érzi; hanem állítsák fel a *társadalomtudományi fakultást*, mely a jogi szakokat is magában foglalja s adják elő benne a szociálpolitikát, gondoskodjanak a magánjognak és büntetőjognak szociális irányú előadásáról, hirdessenek speciálkollégiumokat a társadalomtudomány és társadalomismeret legkülönbözőbb vidékei köréből, tágítsák ki a nemzetgazdaságtant társadalmi gazdaságtanná ebben a speciális értelemben, adjanak alkalmat a hazai tényleges gazdasági viszonyok megismerésére és azok nemzetközi összefüggéseinek tanulmányozására — s akkor majd meglátják, hogy az ifjúság örökös vizsgáztatás nélkül is eljár az előadásokra, mert ez az ifjúság sem rosszabb, mint volt a korábbi, legfeljebb — tanítói rosszabbak.

S ez, hitünk szerint, a végső bölcsesség ebben a nehéz kérdésben: válogassuk meg jobban a tanárokat. Igaz, itt is áll, amit a pályaszufoltság tárgyalása alkalmából mondtunk: ha más tereken jobb ellátást találnak az erre törtető, csökken majd a roham ereje. A tanári dotációt úgy kell megszabni, hogy az tisztességes és biztos megélhetést nyújtson, de vagyonszerzésre ne legyen alkalmas. A művelt Nyugaton az átlagos tanári jövedelem nem haladja meg az évi 10.000 frankot illetőleg márkát; a mi drágább megélhetési viszonyaink közt sem volna szabad annak túlmenni a megfelelő maximumon. Amit a tanár ezenfelül *tanári tevékenysége körén belül* keres — legyen az vizsgadíj, dékáni járulék, leckepezézmegváltás vagy akármi más, — az nem javítja, hanem selejtessé teszi tanári működését. Más persze az orvostanár magánprakszisa, a felfedező szabadalma, az írói tiszteletdíj s hasonló, amiket a világerő sem akarnánk érinteni. S magától értetődik az is, hogy itt mindig csak az újonnan kreálendő állások ellátásáról és nem szerzett jogok elkobzásáról beszélünk.

Egy szóval: *az új egyetemeket szenteljük a tudásnak*: akkor nemcsak ezek az egyetemek fognak virulni, hanem az ott végzettek a mai nemzedéknél derekasabban fogják helyüket megállani.

Spectator.

A teljes munkahozadékhhoz való jog.

Irta: Ágoston Péter.

A társadalom öntudatos életének kezdete óta különböző alakban él s felszinen van ez a kérdés. Ha a mult nem is tárgyalta tudományos alapon, de azért tömegmozgalmainak indítója mégis ez az egyszerűen kifejezett igazság volt: *a ki nem dolgozik, ne is egyék*. A kereszténység társadalomgazdaságtani alaptétele s a legújabb társadalmi mozgalmaké tehát egy s ugyanaz. Tudjuk azonban, hogy az elv dacára a munkás sorsa távol állott attól, hogy ha már dolgozik, jól is ehessék. Sőt épen azok ettek jól, akik nem dolgoztak és ez a helyzet még ma sem változott.

A kereszténység elve és a teljes munkahozadékhhoz való jog teljesen födi egymást. Csak az ehessék, aki dolgozik, szól a kereszténység. A munka teljes eredménye illesse a dolgozót, szól a modern elv. Mindkettő ugyanegy félreértésre adhat alkalmat. Arra t. i., hogy az egyes dolgozót látszik szembeállítani az egyes nem dolgozóval, holott a munkásosztályt állítja szembe a nem dolgozók osztályával. Minden, amit termel, legyen a munkásosztályé s meg van oldva a sociális probléma, ez az elv egyszerűen kifejezve. De persze csak úgy, ha egyúttal mindenki a munkásosztályba kerül azáltal, mert a társadalom mindenkit kötelez a munkára.

A teljes munkahozadékhhoz való jogot sokan úgy fogják fel, mint amely két részletkérdésből áll: *a)* a munka és tőke egymáshoz való viszonyának kérdése; *b)* a különböző munkások egymáshoz való viszonyának vagy mondjuk a munkahozadéknak a munkások közti mikénti elosztásának kérdése. Ez azonban tévedés. A kérdés csak a munka és tőke egymáshoz való viszonya. A tőke meg nem szolgált jövedelmének elvonása s a munkásság részére való biztosítása. A teljes munkahozadékhhoz való jog a dolgozók igazsága a nem dolgozó, de dolgozni képesek hatalma ellen. Ez nem a tehetetlenek s munkaképtelenek kivégzésének elve, hanem a munkásosztály igazságának szembeállítása a henység igazságtalanságával. Ez a dolgozók összességének joga, ez a társadalom átalakításának módja s alapja, de nem kulcsa az új társadalomban a jövedelem elosztásának.

A teljes munkahozadékhhoz való jog az a fix pont, amelynek segítségével ki lehet emelni a mai társadalmi rendet sarkaiból. Ez az a pont, amely alapja minden munkáskérdésnek a mai társadalomban. Ez az a cél, amely felé minden követelésnél törekszik a munkásság. Ez a jövedelemelosztás igazságtalanságainak megszüntetési módja.

A további gondolat, amely e mögött rejlik, az, hogy a termelvények a hasznok, a hozadékok, a jövedelmek az ember számára valók. A kereszténység szerint azért, mert isten mindent az ember számára teremtett, a szociálizmus szerint azért, mert minden érték forrása az emberi munka. A termelés eredményeinek felosztásánál tehát csak a termelés személyes tényezői veendőek figyelembe. A kereszténység és szociálizmus megegyezik abban, hogy a föld mindenki számára van, hogy a föld hozadékai és a rabszolgák munkájának felhalmozása által létrejött tőke jövedelmének meg kell szünnie, hogy a dolgozók a munka teljes hozadékát kaphassák.

A teljes munkahozadékhhoz való jog még azt a további elvet is magában foglalja, hogy bár a munka nem az egyetlen termelési tényező, mégis az egyetlen, mely jutalmazandó, mert a jutalom nem a dolgokat, hanem az embert illeti. Ez természetesen feltételezi az emberi öntudat oly fokát, mely a világ feletti, a természet feletti uralmat abszolút emberi jognak tekinti. Ez öntudat folytonos fokozódásához meglehet a teljes reményünk, mert az emberiség történelme, mely a rabszolgaságtól a jobbágysághoz s a bér munka-rendszerhez vezetett, az öntudat fejlődésének irányát mutatja. Ezért tehát az olyan ellenvetések, amelyek az elv ellen azt hozzák fel,

hogy az ember természetével ellenkezik,¹⁾ meg nem állhatnak. Mert az embernek, mint termelési tényezőnek, öntudatát s természetét e tekintetben nem lehet változatlanoknak tekinteni.

De miért beszélünk a teljes munkahozadékhöz való jogról, hiszen a jog feltételezi az ennek alapjául szolgáló törvényt vagy jogrendet. Az emberiség történetéből, vagy a bibliából pedig nem lehet jogot származtatni?! Igaz! De a jog egyúttal igazságot is jelent, már pedig igazságot lehet a törvényen kívül is találni. Igazság az, hogy aki nem dolgozik, ne egyék. Olyan igazság az, amely az emberiség egy nagy részének s épen a kultúraltabb résznek erkölcsi felfogását s igazságérzetét fejezi ki, tehát az igazságból vont következtetés, a munkahozadékhöz való jogról szólni.²⁾ Igazság, hogy az érték egyedüli termelője a munka, tehát az igazságból jogot származtatni lehet.

Igazság, hogy az, aki valamely árút előállított, az árúnak hasznát is lássa. Igazság, hogy ha többen állították elő az árút, úgy mindannyian részesüljenek az árú hasznából. Arról nem beszélünk most, hogy milyen arányban. Csak arról, hogy az igazságérzetünknek ez esetben mi az alapja. Már *Smith*³⁾ felállította azt a tételt, hogy a természetes állapotban a termelés eredménye egyedül a munkáé. A gazdaságtan művelői ennek okát kutatva, azt abban a körülményben találták, mert a munka az egyetlen értéktermelő. A munka hozta létre a tőkét is.⁴⁾ A munka tette értékessé a földet.⁵⁾ Locke szerint a munka az, amely a föld értékének legnagyobb tényezője s anélkül bajosan érne el valamit, sőt a természet az ő véleménye szerint improduktív. Ricardo szerint is az árú értéke mindig arányban van az árúra fordított társadalmilag hasznos munkával. Az értékmérő tehát a *munka*.

Nem akarok itt a szociálista tudósok egész seregére s különösen nem akarok Marxra hivatkozni, mert ezek bizonyítékai nem szoktak az ellenkező társadalmi osztálybeliekre hatni. Épen úgy, mint ahogy hiába bizonyítanám a munka értéktermelő hatását azzal, hogy ám művelje meg Esterházy a maga majd félmillió holdnyi területét maga s azután lássuk, hogy hány száz milliót ér?

Az bizonyos, hogy a magántulajdonon alapuló társadalomban a teljes munkahozadékhöz való jog nem érvényesülhet, mert amíg valaki a termelési eszközök magántulajdonban tartása segítségével azokat elvonhatja az emberiség közös rendelkezése alól, addig a munkatermelte értéket is megtarthatja magának. A lehetőség és jog nem fedi egymást, tehát azzal, hogy valaki elvonhatja a mászt illető hasznokat, még nem lett eljárása helyes.

Arra a kérdésre, hogy miképen kellene a társadalmat részleteiben szervezni abból a célból, hogy a teljes munkahozadékhöz való jog érvényesüljön, nem kell kitérnünk.⁶⁾ Az bizonyos, hogy a mai magántulajdoni rendszer a munka teljes hozadékához való jogának érvényesítését meggátolja, s ezért Rodbertus is, amikor a normál munkanap értékével, mint értékmérővel akarja a pénzt helyettesíteni, kénytelen a magántulajdonnak a termelési eszközökre való megszűnését feltételezni. A kérdésnek a mai viszonyok szempontjából való jelentősége azonban nem abban van, hanem abban, hogy meg van jelölve az a végső cél, amely felé a dolgozó társadalom haladni akar, amely irányban a nemdolgozókat visszaszorítani törekszik.

A munkásság régen a munka eredményéből semmit sem kapott, sőt maga is tulajdonban volt; utóbb termelvényeinek kicsi részét kegyelemképpen kapta, mikor jobbágy volt. Ma ezt a kicsi részt jogként követeli. A

¹⁾ V. ö. *Wagner*. Grundlegung d. politischen Ökonomie. I. 11. l.

²⁾ V. ö. *Menger*: D. Recht auf d. vollen Arbeitsertrag. 91 l.

³⁾ *Wealth of Nations*. I. VIII. fej.

⁴⁾ *Proudhon*: Résumé de la question sociale. Banque d'Echange. 67 l.

⁵⁾ *Bastiat*: Harmonies Economiques. 392 l.

⁶⁾ L. erre nézve *Menger*: i. m. 157., 160., 169. s köv. l.

dolgozó ember jogáról béréhez csak ma beszélhetünk, eddig nem lehetett. A mai állapot már qualitative különbözik a jobbágyságtól. A teljes munkahozadék kora majd csak quantitative fog különbözni a maitól. Épen azért ebből már a mai gazdasági viszonyok közt is származtathatók jogok a munkások számára. A munkajog ma már nem jogi, hanem csak gazdasági kényszeren alapul s ezzel a tőke s munka jogi helyzete alap gondolatokban hasonlóvá lett, ami a múltban nem volt.⁷⁾

Az embernek fentebb említett tulajdonságaiban s természetében való változás már folyik. Már készül a jövő embere a társadalom kohójában. Kicsinek tűnhetik, pedig mélyreható az a változás, amely oda vezetett, hogy a munkás a szellemi munkát munkának elismerje. Nagyobb talán látszólag annak a felismerése, hogy a tehetetlenek eltartása az összesség kötelessége. A teljes munkahozadékhoz való jog tehát nem jelenti a testi munka barbár túltengését, nem jelent anarchiát s a betegek, gyermekek s aggok elpusztulását. E jog csak a munkásság követeléseinek rövid összefoglalását jelenti, melyet elismer mindenki, aki a jogot nemcsak a törvényben látja. De nem jelenti az állam megszűnését sem, mert habár az adók mai formája megszűnnék, azért az igazgatási teendők végzői részére ki kell a megfelelő részt hasítani. Ez a jog nem a rend megszűnésének propagálása, hanem rendnek teremtése ott is, ahol eddig nincs: a termelésben. Ha ez a rend némely látszólagos igazságtalanságokat hozna magával, ezeket majd könnyebb lesz kiküszöbölni akkor, mint a mai valóban nagyokat.

A mi társadalmunk a maga összes igazságtalanságaival az erőszaknak visszaéléseiből keletkezett. A régen erőszak okozta igazságtalanságok meggyökeresedvén, ma törvényes állapot, jogrend. A gazdasági életben ugyane forrásból fakadó igazságtalanságok gazdasági törvények neve alatt szerepelnek. Így vagyunk a teljes munkahozadékhoz való joggal is. Mindenféle érveket hoznak fel ellene s azok közt az úgynevezett gazdaságiak a tudományosság színében tűnnek fel.

A legfőbb érv e jog ellen a kereslet és kínálat szabályozásának lehetetlen volta. Vagy a mai gazdasági viszonyokra alkalmazva, az árképződés szabályozásának lehetetlensége. Hogyan fog a jövő társadalma a kereslet-hez igazodni, mikor erre a nyereség nem hajtja? Mit fog tenni olyan esetekben, amikor valamely árú utáni kereslet nagyon emelkedvén, annak az árúnak előállítására körüli munka a társadalom szempontjából értékesebbé vált? Hogyan fogja a munkát honorálni az erőkifejtés vagy a társadalmi hasznosság mértéke szerint? Ezek az ellenvetések a kérdés meg nem értéséből származnak. A szervezett társadalomgazdaság és a szervezetlen két lényegében különböző rendszer.

A szervezett társadalmi gazdálkodás mellett is előfordulhat ugyan, hogy valamely árút kevesebbre becsülnek, mint a benne fekvő munka s így a munkás megrövidül, de az így megrövidült egyes munkás hátránya az egész társadalom előnye. Ami pedig azt a kérdést illeti, hogy a jövőben sem fog minden gyár egyenlő feltételek közt termelni s így a munkások még sem jutnak a teljes munkahozadékhoz. Ez igaz lehet, csak hogy ha a teljes munkahozadék elve alapján szabályozzák a termelést, akkor a legnagyobb igazságtalanság még is ki lesz küszöbölve.

A kérdés egész lényege annyira egyszerű, hogy arra megfelelni távolról sem nehéz s a kérdésnek igenlő megoldása nemcsak a munkásságot érdekli. Nemcsak a magasabb bér kérdése az, hanem a társadalom haladásáé is, mivel ha csak munka részesülhet jutalomban, akkor csak olyan munka, amely a társadalomra nézve hasznos. Az olyan munkák, amelyek ma már nem munkák, mert nem hasznosak, nem biztosítanak majd megélhetést sem.

⁷⁾ Szerző: A munka rabsága. 8. s köv. 1., 22. s köv. 1.

A fajnemesítés módszereiről.

Irta: **dr. Hahn Dezső.**¹⁾

Az eugenika az a tudomány, mely kutatja a módszereket, amelyek segítségével az emberi faj jobbá, okosabbá, egészségesebbé és szebbé volna tehető, vagy mondjuk, tenyészthető. Egyformán csábíthatja e cél azokat, kik sok ezredéves ideológia alapján kizárólag erkölcsi javakért való küzdelemre, erkölcsi tökéletesbedésre buzdítják az emberiséget, mint azokat, kik epikureus szeretetével a szépnek, egy a földi javakért és örömekért küzdő, egészséges és szép emberiség kultuszát hirdetik. Mégis azt látjuk, hogy az eugenika biológiai részében is, szociológiai értelemben is kezdetleges tudomány. Az emberi kulturának ugyan általános sajátja az, hogy még csak nagyon kevés igazán és általános emberi érdek kielégítéséhez vezetett, hogy a fölületen aránylag gyorsan halad, a mélybe pedig megdöbentő lassúsággal terjed. Azért nem csodálom, hogy az eugenika ma még nem lehet gyakorlati tudomány, ezért tartanám a mindenható állam hatalmi tényezőinek felhasználását eugenikai célok elérésére kilátástalannak. Ha Amerika egyes államaiban erőszakkal, műtét útján teszik képtelenné a visszaeső bűnözőt vagy az alkoholistát — csak a férfit — arra, hogy valaha gyermeket nemzhessen, úgy ez csak bántó karikatúrája az igazi eugenikai tevékenységnek. Mert semmivel sincs bizonyítva, hogy az ily egyén utódai veszélyesebbek a fajra, mint a szifilitikus, a tuberkulotikus szülő gyermekei. Ki vállalkoznék arra, hogy mindezeket, férfit, nőt egyaránt végig terméketlenné operálja? Ez kivihetetlen is volna, aminthogy előre kizártnak látszik, hogy hatásos legyen bármilyen eugenikai rendszabály addig, míg e rendszabály teljes megértésre nem talál mindazoknál, akikre alkalmazandó volna.

Hogy az eugenika céljainak megértése áthassa legalább az emberiség ama kis részét, mely ily tanítások befogadására már kellően elő van készítve, hogy e tanítások aztán a kulturfirnisznek eme vékony rétegéből beszivároghassanak a milliók nagy embertömegébe, hogy így tisztultabb faji erkölcs kialakulhasson, ahhoz az szükséges, hogy igazságai tudásunk mai állása mellett megdönthetetleneknek mutatkozzanak.

Az eugenika alapigazságai ma még nem látszanak ilyeneknek és ezért nagy és fontos feladata a komoly eugenikai kutatásnak, hogy az elfogulatlan, tudományos kritika eszközeivel tisztázza az alapkérdéseket, ne fecse-relje erejét a gyakorlati kivitel módozatainak utópisztikus tárgyalásával. Itt e kritikai munka csak egy-két részletkérdésével óhajtának röviden foglalkozni.

*

Hogy milyenek az ember testi, szellemi és erkölcsi tulajdonságai, azt két tényező szabja meg, az öröklés, tehát a veleszületett tulajdonságok összessége és a környezet, vagyis az életben reáható tényezők összessége.

Az eugenika szempontjából a legfontosabb kérdés az volt, hogy az öröklés, vagy a környezet hatása nagyobb-e? Hogy az öröklésnek hatása van, azt itt nem kell részletesebben tárgyalnom, a hasonlatosságot szülő és gyermek közt ensemünkkel látjuk. A biometrikai kutatás az átöröklés mérésére is ad módot, és igen éleseszüen konstruált viszonyszámok segítségével kimutatja, hogy bizonyos testi tulajdonságok, a test hossza, a végtagok hossza, a haj színe stb. milyen mértékben örökölhettek. A szellemi tulajdonságokra vonatkozólag is végeztek ily beometrikai kutatásokat és az elért eredmények (a viszonyszámok megegyezése) alapján elfogadták azt a tételt, hogy a szellemi tulajdonságok is elsősorban örökölt képességek eredményei.

¹⁾ Előadta a Társadalomtudományi Társaság eugenikai vitájában.

Igy értünk el oda, hogy társadalmunk osztálytagozódását is a természetes kiválasztás eredményének kellene tekinteni. A neomalthuziánizmus ilyenformán az emberiség nagy veszedelme volna. Az egy-két gyermekrendszer elsősorban a magasabb társadalmi osztályokban talál gyakorlati alkalmaztatást. A vagyonosok, a műveltek, de az alacsonyabb társadalmi rétegekben is a legokosabb, legértelmesebb elemek látják be legelőbb, hogy érdekükben áll a gyermekszám korlátozása. Így fogynak az értékes elemek, azok, melyek szüleiktől értékes tulajdonságokat örökölhetnének, míg a judicium nélküli, degenerált, értéktelen elem korlát nélkül szaporodik, veszedelmesen rontva a fajt.

A következtetésnek ez a logikus láncolata helyes, ha helyes a kiindulási pont, az, hogy az ember testi és szellemi tulajdonságait elsősorban örökölt képességek szabják meg. De ennek a fontos alaptételnek igazsága még nincs bebizonyítva. A biometrikai kutatás a dolog természeténél fogva ma még nem terjedhet ki sok nemzedékre. Egy-két nemzedékre nézve pedig, ha meg is állapítják azt, hogy szülő és gyermek bizonyos testi és szellemi tulajdonságokban megegyeznek, nem zárhatják ki azt, hogy ebben nincs-e nagy része annak, hogy a környezet hatása, az osztályhelyzet, a két nemzedéknél egyforma volt. Vajjon örökölte-e a fiú apjától testének satnyaságát, vagy csak azért satnya-e, mert ugyanolyan nyomorban nő fel, mint apja? Azért bűnöző-e, mert apjától örökölte a bűnözésre való hajlamot, vagy azért-e, mert a fegyenc gyermeke oly légkörben nő fel, melyben könnyen fejlődik ki a bűnözésre való hajlandóság?

Véleményem szerint éppen az ember legfontosabb tulajdonságaira nézve a biometrikai kutatás legnagyobb hibaforrása és gyengesége az, hogy a megfigyelések nem a nemzedékek elég hosszú sorára vonatkoznak. E meggyőződés helyességét egy egyszerű meggondolás igazolhatja.

Biológiai törvény az, hogy szerzett tulajdonságok az embernél nem örökölhetők. Bizonyos szemitafajok évezredek óta végzik a circumcisiót. E fajok újszülöttei azért mindig praeputiummal jönnek a világra, és vannak komoly kutatók, Albert etc., kik azt állítják, hogy bizonyos fejlődési rendelleneségek a praeputiumon, melyek e fajokat e műtét kötelezővé tételére készítették, e fajok újszülötteinél még most is észlelhetők. Itt a nemzedékek hosszú sorozatára tekinthetünk vissza. A társadalmi alakulások, melyek a ma uralkodó osztályokat kiváltságos helyzetükbe hozták, úgyszólván szemünk előtt alig évtizedek alatt folytak le. A kislelki szatócs fia ügyvéd lesz. Az ügyvéd fiából jogtudós lett. Szellemi tulajdonságait apjától örökölteknak veszi fel a biometrikai kutatás, mi pedig megállapíthatjuk azt, hogy ez a fiú, ki tornázik, footballt játszik, evez, az egyetemre jár, szellemileg is, testileg is sokkal közelebb áll apjához, mint nagyapjához, és így a legtöbb esetben már a harmadik nemzedék is feltűnően elüt az őstől, ami nagyrészt feltétlenül a változott környezet hatásának tulajdonítandó. A biometrikai kutatás csak az egyik szülő hatását az utódra kutathatja és nem lehet tekintettel az apa és az anya együttes befolyására, pedig melyik orvos tagadná a női csirasejt hatását az utódra? A biometrika nem lehet tekintettel a kereszteződésekre, s így öröklötteknak vesz föl oly tulajdonságokat, melyek kétségtelenül a környezet hatása alatt keletkeztek, mert viszonyszámaival legföljebb azt tudja bizonyítani, hogy bizonyos tulajdonságok néhány nemzedékben megegyezők. Ennek pedig nincs bizonyító ereje, mert sehol sem lehetett kizárni a környezet átalakító hatását, még a Dugdale híres esetében sem, aki egy iszákos asszony 834 leszármazottja közt 181 prostituáltat, 142 csavargót és 7 gyilkost mutatott ki.

Szembetűnő az okfejtés helytelensége ott, ahol lehangosabban demonstrálják az úgynevezett fajromlás hatásait, mikor a sorozásokra kerülő ujonc anyag satnyulását hangoztatják; Mármarosban ez évben 459 hadköteles közül 41-et találtak katonai szolgálatra alkalmasnak. Egy évtized alatt lényegesen rosszabbodott tehát az emberanyag. Nem volnék hajlandó ezt a kultúra

rohamos haladásával járó, a természetes kiválasztás eliminálása folytán beállott fajromlásnak betudni, hanem elfogadom azt a valószínűleg helyes megokolást, hogy a pálinkafogyasztás emelkedése, a megye lakosságának kulturális és gazdasági viszonyai okozzák az emberanyag satnyulását. A környezet hatásáról az egyén testi és szellemi tulajdonságainak kifejlődésére oly sok és meggyőző adatot gyűjtöttek, ez adatok oly közismertek, hogy e kérdésre bővebben itt ki nem terjeszkedhetem. Ez adatok alapján és a biometrikai kutatás nemzedéksorozatainak rövidege folytán nem látom beigazoltnak azt, hogy az emberanyagunk napjainkban tapasztalható romlása az öröklött tulajdonságok megromlására volna visszavezethető, hanem elsősorban a környezet hatását tartom e satnyulás okainak és csak ennyit tartok kifogástalan szociológiai és biológiai módszerekkel beigazoltnak. Fel kell tennünk azt, hogy a legtöbb ember csirasejtjeiben oly sok egészséges energia van felhalmozva, hogy a kedvezőtlen környezet dacára, melyben az emberiség többsége él, is alig romlott az emberi faj, mint ilyen, és hogy bizonyos társadalmi osztályok kedvezőbb gazdasági helyzetbe jutva, csakhamar kiheverik a satnyulás tüneteit. E föltevés valószínűsége mellett bizonyít az a tünet, hogy a kulturáriumokban a halandóság a legújabb időben lényegesen kisebb lett, ami nehezen volna összeegyeztethető az általános fajromlás felvételével.

Vannak kutatók, kik azt állítják, hogy a természetes kiválasztódás az emberi társadalomban ma úgyszólván megszűnt. Az alkoholistákat, az elmebetegeket, a tuberkulotikusokat szanatóriumokban, gyógyintézetekben ápoljuk, féltő gonddal életben tartjuk őket, hogy degenerált gyermekeket nemzhessenek és ronthatassák a fajt. A higiéné fejlődése mindenütt csökkent a halandóságot, megküzd a fertőző bajokkal és így oka annak, hogy életben maradnak a gyengék, a nem kívánatos elemek, melyek egyébként az erők szabad küzdelmében a természetes kiválasztódás útján elpusztultak volna. Szerintem tévedés és nehezen kiküszöbölhető, mint minden tévedés, melynek magvában egy igazság van. Az igazság az, hogy a kulturáriumokban a higiéné terjedésével az általános halandóság fogy. De az a hit, hogy most már el van hártva az emberiség útjából a halált, pusztulást okozó társadalmi tényezők többsége, hogy most már a természetes kiválasztódás is szűnőben van — az aránytalanul nagy és érthetetlen túlbecsülése a kulturának és a higiénének.

A lakosság összhalandósága csökken. Az igaz. De tegyük fel, hogy a természetes és jó életviszonyok közt élő egészséges ember átlagban élhet 70—75 évig, amely határt nem tulságosan magasnak vettem. Ilyen életkort véve alapul, a halálozás száma 13'3 pro mille volna. Ezer ember közül évenként 13'3 halna meg. Voltak Angolországban az 1847-től 1871-ig terjedő időben körzetek, melyekben a halandóság foka tényleg csak 15—17^{0/0}-os volt. De átlagosan sokkal nagyobb az európai népek halandósága. A halálozási coefficiens Magyarországon 30-nál is magasabb.

A higiéné tehát még távolról sem töltötte be hivatását. Magyarországon évente 80 ezer ember hal meg tüdővészben és állandóan 500—600.000 gümőkóros. Összes tüdőszanatóriumainkban mégis alig van 500 hely. Németországban, ahol legfényesebbek a tüdővész elleni küzdelem alkotásai, alig 3—4^{0/0}-a a gümőkórosoknak talál helyet szanatóriumokban. Kulturéletünk a gyilkos és néppusztító tényezők nagy és leküzdhetetlennek látszó sorozatát teremtette meg. Példáit ennek a pusztító hatásnak számtalant tudunk felsorolni. Budapest főváros statisztikai hivatalának aligazgatója: dr. Pickler kimutatta, hogy pl. 1907-ben a IV. kerületben a legvagyonosabb lakosságú belvárosban 1.000 lakó közül meghalt 22'4, a III. kerületben a legszegényebb lakosságú Ó-Budán meghalt 23'8, tehát majdnem még egyszer annyi. A IV. kerületben az emberek átlag elért életkora 44^{8/12}-ed, a III. kerületben 31^{4/12}-ed év. Ezek a különbségek nem lehetnek földrajzi tényezők következményei. A III. kerület fekvése egészségesebb, mint a IV.-iké. A különbség

oka a lakosság gazdasági viszonyainak különbözőségében keresendő. Pickler kimutatta, hogy e különbségek az analfabéták számában, a lakások zsúfoltságában, a kulturélet majdnem minden relációjában is fennállanak.

A foglalkozás, az ipari bér munka munkaviszonyai is nagy mértékben befolyásolják a halandóságot. Flügge angol statisztikából állapította meg, hogy a 35 évnél idősebb, de 45 évnél ifjabb lakosságból 1.000 szabó közül meghal évente 129, 1.000 cipész közül 111, 1.000 földműves közül csak 88. Ezer élő közül évente meghal (25—45 életévig) pap 4'6, mezőgazdasági munkás 7'5, cipész 9'3, szabó 10'7 és reszelővágó-munkás, ami a legegészségtelenebb foglalkozások egyike, évente 15'3. A reszelővágók halandósága tehát háromakkora, mint a papoké. A berlini betegpénztár kimutatása szerint 1.000 nyomdász közül meghal évente 17, 1.000 mázoló közül 11, 1.000 mészáros közül 4'5. A nyomdászok halandósága tehát majdnem négyszer akkora, mint a mészárosoké. Sveici kimutatás szerint 1.000 selyemgyári munkás közül évente megbetegszik 205, 1.000 pamutszövő-gyári munkás közül 285, 1.000 gép-munkás közül pedig 419. E különbségek akkor is horribilisek, ha fel is vesszük, hogy e hivatás megválasztásánál már bizonyos szelektió érvényesül.

A felsorolt néhány adattal csak azt akartam illusztrálni, hogy a modern termelési módszerek emberpusztító hatását a higiéné még nem tudta ellensúlyozni. Az ipari munka terjed, és vele terjednek a belőle háramló egészségügyi károk. A természetes kiválasztódásnak tehát elég tág tere nyílik, mert elpusztul a modern kulturélet gyilkos küzdelmében a gyengéje, de az erősebbje is. A természetes kiválasztódás megszüntéről, vagy csak nagyarányú korlátozásáról a mai viszonyok között még beszélni sem lehet.

Annál szembetűnőbb a csiraméreg pusztítása. Az alkohol, a szifilis, a többi csiraméreg hatását naponta látjuk. A szifilitikus anyának szifilitikus fekélyekkel borított újszülöttjét minden orvos látta és hogy az iszákos apa gyermekei közt hamarabb akad eskóros, mint az abstinens gyermekei közt, minden statisztikus igazolhatja. Itt nem a hajlam örökléséről, hanem a csirasejt megbetegedéséről van szó. A legjobban differenciált sejtek, az idegsejtek és a csirasejtek, a legérzékenyebbek a szervezeti mérgek ellen. Az ipari termelés a csiraméreg számát is szaporította. Csiraméreg pl. az iparban annyira elterjedt ólom is. Száz ólommal foglalkozó munkásnő közül Tardieu megállapítása szerint 60 vetél el. Száz szifilisben szenvedő nő közül csak 28, pedig a szifilis a természetes elvetélésnek leggyakoribb oka. A magyar agyagedény iparral foglalkozó munkások gyermekei között, amint azt dr. Chyzer Béla kimutatta, feltűnő sok a degenerált, a nyomorék.

Míg tehát társadalmi viszonyaink között a házasság mai rendszere mellett akár a pozitív, akár a negatív kiválasztódás mesterséges elősegítése gyakorlatilag keresztül vihetetlennek látszik, elméletileg még eléggé megalapozottnak nem látszik, addig a csiraméreg elleni küzdelem eredményes is, mindenképen indokolt is. A csiraméreg elleni küzdelem és oly faji morál megteremtése, mely az egészséges önzés mellé a faj iránti kötelességérzését is átviszi a gondolkodó ember öntudatába és cselekvéseibe — ezek az eugenika legfontosabb gyakorlati feladatai. Az öröklés szabályainak nem statisztikai, hanem biológiai, összehasonlító módszerekkel való kutatása és a csiraméreg pusztító hatásának alaposabb tanulmányozása lesznek tudományos alapjai e morálnak. Nem állami beavatkozás, hanem szüntelen, makacs, semmiféle akadálytól meg nem riadó, magát meg nem adó, elszántsággal folytatott felvilágosító munka pedig a terjesztés egyetlen hatásos eszköze. Ez a munka nem lesz könnyű. De vigaszul szolgáljon az, hogy e munka az emberi életnek vigasztalan mélységeiből derűs magasságokba visz és hogy az út a magasság felé mindig hosszú és mindig fáradságos.

MUNKÁSBIZTOSÍTÁS.

A gépgyárak kiküldött gépészeinek balesetbiztosítási jogállása az eladott gépek üzembe helyezésének idejében.

Írta: Dr. Schulcz Ágost, ministeri osztálytanácsos, bíró.

A m. kir. állami munkásbiztosítási hivatal legutóbb meghozott egyik ítélete a gépgyáraknak egyáltalában elterjedt, de végzetesen veszedelmes gyakorlatára derített fényt.

A gépgyárak általános szokása a gépek vevőihöz az eladott gépek üzembehelyezése végett a gépgyár alkalmazottai közül gépészeket »átengedni«. Ez az átengedés azonban az említett ítéletből kitűnően úgy történik, hogy a gépésznek kiadják fizetését, munkakönyvét, kijelentik őt a munkásbiztosító pénztárból s adnak kezébe egy kitöltött blanquettán marsrutát, mely szerint ő a gépek üzembe helyezésének idejére a gép megrendelőjétől kapja fizetését és általa biztosítandó. Így nyilvánvaló, hogy a gépész a gépgyár alkalmaztatásából kiválik.

Ha a vevő mezőgazda, ami sok ezerszer az eset, akkor az így kiküldött gépész addig, míg a gépek üzembe helyezésével foglalkozik, mezőgazdasági alkalmazott. Annak dacára az, hogy különben tizenhárom próbás ipari, gyári munkás a gépgyári vállalat érdekében van kiküldve, a vevő mezőgazdaságában a gépgyár érdekét, — melynek ő ott az egyetlen exponense, — szolgálja, sőt sokszorta inkább teszi ezt ott, mint tette a gyárban, ahol felügyelet alatt részmunkát végzett. Hiszen a gépgyár egész üzletének sikere, épp az ő működésétől függ, mert a gépek alkalmazhatósága, beválása, próbája az ő munkáján múlik. Többnyire vissza is veszi a kiküldött gépészt a gépgyár.

Már pedig azzal, hogy mezőgazdasági alkalmazottá vált a gépész, baleseti kártalanítási jogállása, — avagy helyesebben a kártalanítás anyagi esélyei, — tekintetében korábbi helyzetéhez képest szinte vogelfreia vált.

Mert mi a helyzete?

Vagy eleget tesz a mezőgazdaság birtokosa az 1902. évi XIV. t.-c. 26. §-ának és az 1907. évi XIX. t.-c. 3. §-a utolsóelőtti bekezdésének és biztosítja őt az országos gazdasági munkás- és cselédsegélypénztárnál, s ekkor ez a pénztár ad baleset esetében segélyt, a mezőgazdasági üzemtulajdonosa, ritka esetet kivéve, mentesül a baleseti kártalanítás kötelességétől, — avagy elmulasztja azt a biztosítást s ekkor a fentebb jelzett második törvényes rendelkezés értelmében a balesetet szenvedett gépésznek teljes kártalanítással tartozik.

Igy írásban jól fest a helyzet, mert hiszen mind a két esetben van kártalanítás (segély).

Annál szomorúbb azonban ez a jogi helyzet a valóságban.

Még teljes munkaképtelenség esetében is az országos gazdasági munkás- és cselédsegélypénztár csak havi 10 korona segélyt ad, 50⁰/₀-os munkaképesség-csökkenés határáig semmit. Halálos baleset esetében a hátramaradottak együttesen egyszer-mindenkorra 400 koronát kapnak. Ugyebár az 1907. évi XIX. t.-c. nyújtotta kártalanítással szemben szinte semmiség!

Jogilag fényesebbnek látszik a helyzet — már t. i. az elszerencsétlenedett gépész baleseti kártalanítása tekintetében — a másik esetben, ha nem biztosít a mezőgazda, mert hisz a törvény ez esetre, ha nem is terheli a munkaadót gondatlanság, teljes kártalanítást ír elő. Tényleg azonban ez a még szomorúbb eset.

Ha jut is a balesetet szenvedett gépész ehhez a teljes kártalanításhoz, az igen végzetes, sokszor elviselhetetlen teher a kártalanításra kötelezett mezőgazdára. — De többnyire semmilyen kártalanításhoz sem jut a baleset sújtotta gépész. Hiszen sokszor vagyontalan a mezőgazda. S ha nem is az, baj esetében csak szemesség és laza lelkiismeret kell hozzá és száz mód nyílik a végzetes teher elhárítására azzal, hogy behajthatatlanná teszik a kártalanítási követelést.

Pedig hát az a küldetés, melyet a gépész elfogadott s az a »mezőgazdasági munka«, melyet végez, éppen nem veszélymentes, nem is csekélyebb veszélyességű, mint a gépgyári munka. A gépész többnyire éjjel utazik vasuton, tengelyen ismeretlen helyeken, sokszor kezdetleges utakon és veszedelmes viszonyok között. A gép veszélyessége nem csökkent azzal, hogy mezőgazdaságba került, sőt a gépészre nézve még nőtt azzal, hogy egyetlen szakértő a gép mellett és sokszor kellő segítsége sincsen. Ily körülmények között éppen nem ritka a baleset.

De mivel történt a gépész helyzetének ez a vázolt roppant hátrányos változtatása?

Azzal, hogy a kiküldetés a munkakönyv- és fizetés kiadása mellett a gépgyári alkalmaztatás megszakításával történt.

Sokszor még a gépgyár sem számol azzal, a gépész többnyire nem is sejtí, milyen végzetes változás történt az utóbbinak biztosítás-jogi helyzetében. Ha tudnák, aligha járnának el a leírt módon.

Felhívjuk az érdekkörök figyelmét, szüntessék meg ezt az áldatlan gyakorlatot, mely — mint a hogy ezt a felsőbbírósaági ítélet is kiemeli, — a munkásbiztosítási törvény intenciójával sehogy sem egyeztethető meg.

Tesszük ezt nemcsak a szociális érdekek, a humanizmus és a tiszta jogrend érdekében, hanem magának az összes érdekelt feleknek javára is. Hiszen a gépgyár inkább várhatja attól a gépésztől, a kit saját kötelékében tart meg, hogy a kiküldetés folyamán a gyár érdekeit gondosan, buzgóan, hűségesen szolgálja, mint attól, aki csak az esetleges visszavételnek baleset esetében tragikomikussá váló kilátásával dolgozik. A gépésznek kiküldetése idején adandó javadalmazását pedig a gép vevője ép oly szívesen téríti meg a gépgyárnak, vagy adja ennek nevében a gépésznek, a mint szívesen fizeti azt ennek közvetlenül a maga nevében. Az a néhány fillér biztosítási járulék tehát busásan megtérül.

A gépet vásárló mezőgazda felett nem lóg annak Damokles kardja, hogy mivel a gépészt esetleg azért, mert őt a gépgyár alkalmazottjának tartotta, biztosítani elmulasztotta, ezekkel akár a saját vagyoni tönkje árán kártalanítani tartozik.

A gépész pedig a saját és családjának valóban létérdekét szolgálja, mikor a kiküldetés idejére nem válik ki a gépgyár alkalmaztatásából.

S hogy történik az alkalmaztatás ezen folyamatosságának biztosítása?

Oly egyszerű a cél elérése. A gépgyárak akkor, mikor gépészüket a végből küldik ki, hogy mezőgazdaságban helyezték a gépeket üzembe, ne adjanak neki s a gépész ne fogadjon el olyan marsrutát, amelynek bármely pontja az alkalmaztatási viszony felfüggesztésére utal. Így a megbízás ne tartalmazza azt, hogy a biztosítási kötelezettség a kiküldetési munka idejére a mezőgazdasági üzem tulajdonosát terheli s hogy a fizetést ez az utóbb jelzett üzemtulajdonos közvetlenül adja a gépésznek.

Ellenkezőleg ki kell emelni az ilyen megbízó levélben, hogy a gépgyári alkalmaztatás fentartatott és azt, hogy a javadalmazás, noha azt a gépgyár helyett közvetlenül a mezőgazdasági üzem tulajdonosa fizeti ki a gépésznek, a gépgyár meghatalmazása alapján annak nevében fizettetik így. Természetesen a gépésznek a munkásbiztosító pénztárból való kijelentése sincsen helyén.

Ily óvatossági intézkedések mellett oly szabályozást nyer a jogi helyzet, hogy a gépgyár és a gépész közt az alkalmaztatási viszony a kikül-

detés időtartama alatt is kétségtelen, az esetleges baleset pedig a gépgyári üzem érdekében s a gépgyár rendeletéből végzett munka közben történvén, az 1907: XIX. t.-cikk 9. §-a szerint az e törvény nyújtotta kártalanításra alapot ad.

Ha az a másik üzem, amelyhez a gépész kiküldetést nyert, az 1907. évi XIX. t.-c. 3. §-a értelmében baleset esetére való biztosítási kötelezettséggel járó ipari üzem, akkor tárgytalan a javaslatunk.

A m. kir. állami munkásbiztosítási hivatal jelentését a kereskedelemügyi miniszter a napokban mutatta be a képviselőháznak. Szól ez a jelentés a munkásbiztosító pénztárak 1907. és 1908. évi működéséről. A 160 oldalra terjedő kötet bevezetésében röviden összefoglalja az 1907: XIX. t.-cikk életbeléptetésére vonatkozó intézkedéseket, azután statisztikai adatokat közöl a betegség esetére biztosított tagok számáról s a tagok taglétszám hullámzásáról. Majd rátér a pénztári tagok betegségi statisztikájára és ismerteti a pénztárak működésének pénzügyi eredményeit. A táblázatos kimutatások között megtaláljuk a járulék-bevételeket az összes bevételekhez viszonyított százalékokban, majd pedig a segélyezési és igazgatási kiadásokat a tagjárulékok arányában kiszámítva. A járulékbevételek, úgyszintén a segélyezési és igazgatási kiadások egy-egy tagra eső quótákban is ki vannak mutatva.

A pénztárak főbb adatai törvényhatóságok szerint, továbbá a pénztárak igazgatási és kezelési alkalmazottainak és orvosainak létszámáról is megemlékezik az évi jelentés, míg végül a pénztárak vagyonmérlegét mutatja be 1908. év december hó 31-iki állapot szerint.

A statisztikai adatok 1907. és 1908. év szerint külön vannak csoportosítva. E statisztikát a Munkásügyi Szemle f. évi 8. és 9. számában már ismertette. Balesetbiztosítási statisztika természetesen nincs, mert a hivatal jelentése erre nem terjeszkedett ki, okul hozván fel, hogy a balesetbiztosítás állapotáról összefoglalásra alkalmas statisztikai adatoknak még nincsen birtokában. Ezt a hiányt a legközelebbi évi jelentés lesz hivatva pótolni.

A statisztikai adatok szakszerűen vannak csoportosítva s hogy mindenben nem elégitenek ki, annak a hiányos adatszolgáltatás az oka. Kár, hogy a jelentés nem emlékezik meg, a hivatalnak mint legfelső felügyeleti hatóságnak e minőségében kifejtett munkásságáról, pedig a közvéleményt ez idő szerint ez sokkal jobban érdekli, mint a leggondosabb statisztika.

Az országos pénztár elnöksége legutóbbi ülésén elhatározta, hogy körrendeletet ad ki arra nézve, hogy a munkaadók járulékaikat hetenként fizessék és a munkaadóknak megküldött kimutatás egyszersmind kimutatásul szolgáljon a végrehajtás céljára. A lugosi pénztár ügyében, melyről már megemlékeztünk, a városi tanácshoz, a vármegye alispánjához és főispánjához fordul, hogy tegyék lehetetlenné azt, hogy a rendőrkapitány a pénztárt vezesse. Kimondotta az elnökség, hogy a családtag segélyezési igényének időtartama a családfőétől függetlenül számítható. Bemutatásra került a pénztár közgyűlésének az ipari betegségek kártalanítására vonatkozó határozata alapján azon ipari betegségek összeállítása, melyeket a pénztár kártalanít. A nyugdíjalap nevében köriratot ad ki a helyi szervekhez, melyekben a pénztári szállításoknál a nyugdíjalap javára bizonyos százalék kikötését ajánlja a pénztárak figyelmébe.

A fürdő és szanatóriumi gyógykezelést igénylő betegek ellátása tárgyában az állami munkásbiztosítási hivatal 1911. június 20-án az országos pénztárhoz rendeletet intézett, melyben az országos pénztárnak 1911. június 1-én 30.597. és 1911. június 7-én 33.228. szám alatt kiadott köriratait megsemmisítette. Az állami hivatal rendeletében azt az álláspontot juttatta kifejezésre, hogy a hivatal 3.941/911. számú leiratában foglalt azon előzetes kijelentés, hogy — amennyiben a kívánt kiegészítések megtörténnek — úgy a hivatalnak vagyonfelügyeleti szempontból nem lesz észrevétele az ellen, hogy az országos pénztár a szóban forgó szerződések alapján gondoskodik a gyógyellátásról, jóváhagyásnak nem tekintendő. Jóváhagyás előtt pedig közgyűlési határozat nem hajtható végre.

Erdőbirtokosok tűzifatermelésének biztosítási kötelezettsége. Az erdőbirtokosok biztosítási kötelezettségéhez nyújtott adalékot az állami hivatal 1911. június 2-án kelt 6.565/911. számú határozata, mely kimondotta, hogy az erdőbirtokosoknak kézi erővel saját használatra történő tűzifatermelése biztosítási

kötelezettség alá nem esik. Ehhez képest az országos pénztár határozatát, melylyel ilyen üzemet besorozott, az állami hivatal megsemmisítette.

A 14. számú elvi döntvény kapcsán, az állami munkásbiztosítási hivatal 11.600/909. szám alatt rendeletet adott ki az elvi döntvény meghozatala után, melyben az ideiglenes járadékok elleni felebbezések tekintetében részletes útmutatásokat ad. Ezen rendelet ellen az országos pénztár 35.795/910. II. szám alatt előterjesztéssel élt. Az állami hivatal most kiadott 15.482/910. számú leirátával intézte el az előterjesztést. A leirat természetesen a 14. számú elvi döntvény alapján áll, azonban a 11.600/909. számú rendelethez, mely különben tényleg nem mindenben fedi a 14. számú elvi döntvényt, nem ragaszkodik me-reven, amennyiben a leirat szövege szerint »a mindinkább állandósuló bírói joggyakorlat, valamint az egyes konkrét esetek kapcsán kiadott hivatali útbaigazítások és kitanítások fontos figyelembevételével az országos pénztár feladata, hogy a baleseti kártalanítási eljárásra és kiterjedő ügyviteli és ügykezelési szabályzata minél előbb elkészüljön. Ezenkívül rámutat a hivatal arra is, hogy a 11.600/909. számú rendelet nagyjában a pénztár alapszabályainak (17. §.) kifejtését tartalmazza. Megfontolandó lehet tehát, vajjon a hangoztatott nehézségek elhárítása céljából, valamint a most már fejlettebb bírói gyakorlatra való tekintettel nem igényelnek-e az alapszabályok egyben-másban módosítást vagy kiegészítést.* Kíváncsinos is, hogy a 11.600/909. számú nem mindenben megfelelő rendeletet mielőbb határozott és világos alapszabályi és ügyviteli szabályzati intézkedés váltsa fel.

Betegsegélyző pénztárak kongresszusa. A németországi Ortskrankenkassen szövetsége július hó 9—12-ig tartja XVIII. nagygyűlését Drezdában. A gyűlés napirendjére az ügyvezető pénztár jelentésén kívül a következő tárgyak vannak kitűzve. A pénztárak és az új munkásbiztosítási törvény; javaslat mintaalapszabályok sürgős elkészítése iránt; javaslat a szövetség alapszabályainak módosítása iránt; javaslat egy hivatalos lap alapítása és a szövetségi pénztárak részére jogi tanácsadó iroda létesítése tárgyában; a bérhivatal (Tarifamt) jelentése és határozat az árszabályközösség fentartása tekintetében és határozat egyenlő statisztika készítése iránt.

A német munkásbiztosítási törvény életbeléptetése. A szövetség-tanács a birodalmi gyűlésben való elfogadása után azonnal hozzájárult az új munkásbiztosítási törvényhez az életbeléptetés iránt azonban külön császári rendelet fog intézkedni. Az özvegyek és árvák segélyezését illetőleg ugyan meg van állapítva magában a törvényben az életbeléptetési idő — 1912. január 1. — a törvény egyéb rendelkezéseit azonban ezen időre nem lehet életbeléptetni. Nagy munkát igényel ugyanis a pénztárak átszervezése, illetve a megszűnő pénztárak feloszlata s az általános Ortskrankenkassek megalakítása, továbbá a törvényben meghatározott új biztosítási hivatalok szervezése.

A szövetségtanácsnak a rendeleti úton kell intézkedni azoknak az új elemeknek a biztosításba való bevonása iránt, kikre a törvény a biztosítási kötelezettséget kiterjeszti. Ilyenek a háziiparosok és otthoni munkások, akiknek a biztosításba való bevonása különösen sok körültekintést igényel. Mindezek a munkák a jövő év közepe előtt aligha készülnek el, a törvény teljes életbeléptetése tehát csak ezen időpontra várható.

A birodalmi belügyi hivatalban most kezdődtek meg — különben — a tanácskozások a szövetséges kormányok referenseivel az újonnan létesítendő biztosítási hivatalok szervezése, a pénztári kerületek megállapítása s egyéb a törvény életbeléptetésével összefüggő kérdések (választási eljárás, átlagos napi-bérek megállapítása stb.) tárgyában.

A svájci munkásbiztosító törvény. A munkások betegség és baleset elleni biztosítására vonatkozó törvényt a kamara (Nationalrat) f. hó 13-án 136 szóval 2 ellen, a felsőház (Stauderat) pedig egyhangúlag elfogadta.

A francia munkások az aggkori biztosítás ellen. A francia munkások egy része, a szindikálisták igen erős ellentállást fejtenek ki az aggkori biztosítási törvény életbeléptetése ellen. A törvénynek tudvalevőleg f. évi július 3-án kellene életbe lépni. Munkások azonban megtagadják az életbeléptetéshez szükséges adatok szolgáltatását s így rendkívüli módon megnehezítik az életbeléptetést.

Főleg a járulékok tőkésítése az, ami ellen kifogást emelnek, mert attól tartanak, hogy az összegyűlt tőkéket az állam katonai és bürokratikus célokra fogja fordítani. Kifogásolják általában a járulék-fizetést is s követelik, hogy örök-ségi adók útján fedezze az állam a munkások aggkori ellátásának kiadásait,

továbbá követelik, hogy a járadékigény korhatára 65 év helyett 60 évben állapítassák meg, amint azt eredetileg a kamara is határozta.

Azokkal szemben, kik a járulék-fizetést általában kifogásolják s kik a törvény életbeléptetését meg akarják akadályozni, Jaurés a törvény megjavításának csinál propagandát. Szerinte oda kell hatni, hogy a 65 éves korhatár 60 évre szállíttassék le s hogy az állami hozzájárulás 100 fr.-ról 120 fr.-ra emeltessék fel. A tőkésített járulék-összegek tekintetében a kormány már előzőleg úgy nyilatkozott, hogy azok kizárólag munkásjóléti intézmények létesítésére fordíthatnak. Egyébként a szociáldemokrata pártkongresszus is Jaurés álláspontjára helyezkedett e kérdésben s minden ellentállás mellett is valószínű, hogy a munkások nagyrésze nem fogja megakadályozni a törvény végrehajtását. A munkaügyi miniszter jelentése szerint ugyanis egyes departement-okban már a biztosításra kötelezettek 50, sőt néhol 90%-a is jelentkezett felvételre.

Bérijegyzékek felülvizsgálása a betegségélyző pénztárak által.

A német betegségélyző törvény értelmében a munkaadók a biztosított alkalmazottak bérében beállott változásokat 3 nap alatt kötelesek a betegségélyző pénztárnál bejelenteni. A változások bejelentését a munkaadók nagy része mégis elmulasztja, úgy hogy például a kölni Ortskrankenkassenál a megtérítési összegek 1909-ben is 16.881 márkát tettek ki az 1908. évi 14.901 márkával szemben. A mulasztásokból tehát a munkaadókra elég kár háramlik, mégis a pénztár is veszít sok ezer márká járulékot. Ez a körülmény a fent említett pénztárt arra indította, hogy bekérje a munkaadóktól — felülvizsgálás végett — az eredeti bérlistákat. A munkaadók — majdnem kivétel nélkül — eleget tettek a pénztár felszólításának s a felülvizsgálat folyamán megállapították, hogy 2125 tag volt alacsonyabb napibér-osztályba jelentve, mint amelybe bére alapján tartozott.

A bérijegyzékek felülvizsgálása, amikor a pénztárnak járulékiöbbletet biztosít, egyszersmind a munkaadókat mentesíti a helytelenül bejelentett alkalmazottak után esetleg felmerülő megtérítési kötelezettség alól, a biztosított tagokat pedig attól, hogy jogos igényeiket esetleg per útján kell érvényesíteni. Végeredményben tehát a pénztárra, a munkaadókra s a biztosítottakra egyaránt hasznos.

A rokkantsági és aggkori biztosítás Norvégiában. Már évek óta foglalkoznak Norvégiában a rokkantsági és aggkori biztosítás problémájával. 1899-ban már egy törvényjavaslatot is kidolgoztak, melyből azonban nem lett törvény. 1907-ben az országgyűlés határozata alapján a király egy bizottságot küldött ki a kérdés tanulmányozására s megfelelő törvényjavaslat előkészítésére. A bizottság megbízatása úgy szól, hogy a biztosításnak az összes lakosságra kell kiterjedni. A bizottság munkájával nemsokára elkészül, a javaslat részletei azonban még ismeretlenek.

Megjegyzésre érdemes, hogy a norvég állam már 1897. óta gyűjti a biztosítási alapot, melynek összege már 21·1 millió koronára rúg.

Munkanélküliek biztosítása Norvégiában. A munkanélküliek biztosítását Norvégiában az 1906. évi június 13-iki törvény szabályozta első ízben. A törvény elfogadta a genti rendszert, nevezetesen meghatározta, hogy azok a szakszervezetek, melyek bizonyos feltételeket magukra kötelezőnek elfogadnak, a munkanélküli tagjaiknak kifizetett segélyekhez állami hozzájárulásban részesülnek. Az 1908. évi július hó 25-iki novella megváltoztatta a hozzájárulás arányát. Jelenleg az állam a kifizetett segélyek egyharmadát fedezi, ennek azonban kétharmadát a községek hárítják át. A törvény hatálya a folyó évben lejár, a törvényhozás előtt azonban már újabb javaslat fekszik, mely 1916-ig terjeszti ki a törvény hatályát s egyebekben fentartja a régi törvény rendelkezéseit. A javaslat indokolása a munkanélküliség elleni biztosítás jelegi állását is ismerteti s abból vesszük a következő adatokat:

A norvég szakszervezetek országos szövetségének az 1910. év végén 45.918 tagja volt, melyből 16.734, vagyis 36·4% esik azon szövetségekre, melyek elismert munkanélküli segélypénztárakkal bírtak. Az állami hozzájárulás 1910-ben 17.061 M az 1908—1910. években 69.774 M. volt. Ezen összegek legnagyobb részét a vas- és fémmunkások, a famunkások és a nyomdászok szövetségei kapták. A nagyobb szövetségek közül még a segédmunkások szövetségének (20.256 taggal) a kikötő és szállítási munkások (1.220 tag) a mintázók (1.139 tag) és a kőművesek (1.046 tag) szövetségének nincsenek elismert segélypénztárai.

A munkások ugyanis eleinte elutasító álláspontra helyezkedtek a törvényvel szemben, mert az megköveteli, hogy a segélypénztárakba szervezetlenek is felveendők, újabban azonban ezen álláspontjuktól mindinkább eltérnek.

SZOCIÁLIS EGÉSZSÉGÜGY.

Szülői értekezlet a gyöngye tehetségű gyermekek érdekében.
A gyöngye tehetségű gyermekek oktatására szolgáló Mosonyi-utcai állami kisegítő iskolában a szülők és a gyöngyetelegességű ifjak mestereinek részvételével látogatott szülői értekezletet tartottak. *Éltes Mátyás* igazgató bejelentette, hogy az állami kisegítő-iskolával kapcsolatos segélyző-bizottság oly iparosmesterek részére, akik ily gyöngye tehetségű gyermekek ipari kiképzését vállalják, a vallás- és közoktatásügyi miniszterium hozzájárulásával hatszáz koronás pályadíjat alapított. A pályadíjakból évente kettő kerül kiosztásra. Annak az iparosmesternek, aki anyagi elismerésre nem reflektál, felsőbb helyről jövő elismerést eszközöl ki a segélyző-bizottság. Feltétel az, hogy a gyöngye tehetségű ifjút a mester iparossegéddé kitanítsa olyképen, hogy az a felszabadulás után egy évig, a hasonló szakmájú, kezdő segéddel megegyező fizetést kapjon. Elhatározták még, hogy a fiataloknak a korcsmákban, pálinkamérésekben s hasonló helyeken való tartózkodás meggátolása végett kérelmet intézzenek az illetékes hatóságokhoz. Továbbá, hogy a gyöngye tehetségű gyermekek részére szünidei gyermektelep létesítésére alapot gyűjtenek.

Az üvegmunkások szemének veszélye. Az üveghuták munkása olyan körülmények között dolgoznak, amelyek egészségükre nyilvánvalóan többé-kevésbé veszélyesek. A nagy hőstől ezek a munkások épp úgy szenvednek, mint a kohómunkások, ezt azonban az üvegyártásnál a kályhából kiáradó bántó fény még kellemetlenebbé teszi. Ennek következtében az üveghutamunkások közt nagyon gyakori a szembetegség. Különösen annak egy faja, amelyet üvegmunkások hályogának (Glasmacherstar) neveznek és amely a kutatók figyelmét már évek óta leköti. Azelőtt a vakító fénynek a szemre okozott káros hatását tisztán a látható sugaraknak tulajdonították, most azonban már tisztában vannak vele, hogy éppen a fény sugarak láthatatlan részei, az ultraviolett-sugarak a legveszedelmesebbek. Már régebbi kutatók is megállapították, hogy az üveghuták munkásai különösen nagy mértékben vannak kitéve az ultraviolett-sugaraknak, amelyekben az izzó üvegyanyag és az égő gázok fénye igen gazdag. Az ultraviolett-sugarak káros hatása abban áll, hogy azok magát a szemlencsét támadják meg, míg a látható fény-sugarak csak a szem külső részeire hatnak. Olyan munkásnál, aki állandóan üveghutákban volt alkalmazva, rendszerint a negyvenes években jelentkeznek a megbetegedés első jelenségei; legelőször is a szemlencse hátsó pólusán egy kör alakú homályos folt lép fel, amely mindig nagyobb és nagyobb lesz, míg végre teljes vakság áll be. A szemlencsének csupán a szivárványhártya alatt fekvő külső öve marad érintetlen. Az aggkorban fellépő hályoggal szemben a hutamunkások hályogának az a hátránya, hogy korábban kezdődik és sokkal gyorsabban fejlődik ki. A betegség gyakorisága tekintetében folytatott vizsgálatok eredményei igen különbözők és arra engednek következtetni, hogy már a legegyszerűbb intézkedések igen nagy hatással vannak. Az egyik hutában a kályha elé egy sötétké üveglemez van alkalmazva, úgy hogy a munkások csak ezen keresztül láthatják a kályhát. Már annak a rendszabálynak a betartása is igen jó eredményeket hoz, hogy a szemeket nem kell feleslegesen a kályha sugarainak kitenni. Dr. Franz Koelsch most a Münchener Medizinische Wochenschrift-ben egy cikket tett közzé, amelyben azokkal az intézkedésekkel foglalkozik, amelyekkel az üveghutamunkások szemének megvédésére ezeken kívül kívánatosak volnának. A szemüvegek hordását egész általánosságban nem ajánlja, hanem az üvegyári munkások négy különböző csoportja szerint különbségeket tesz. Különbséget tesz a tábla- és színesüvegyártással, az üvegedénygyártással, a kristályüvegyártással és az üvegyöngygyártással foglalkozó munkások közt. A szétküldött kérdőívek nem jártak nagy eredménnyel, mert a legtöbb helyről azt felelték, hogy az üvegyári munkások közt sem gyakoribb a szembetegség, mint más munkások közt és hogy a szemüveghordást maguk a munkások utasítják el maguktól. Dr. Koelsch ennek dacára legalább a kályha mellett dolgozóknak ajánlja a szemüvegviselést és azt hiszi, hogy egy alkalmas konstrukciójú üveg az idegenkedést meg fogja szüntetni. Ajánlatos továbbá, hogy olyan üvegyanyagot használjanak, amely az ultraviolett-sugarak távoltartására alkalmas.

Az ipari balesetek kezeléséről és az ipari betegségekről a majnai Frankfurtban fennálló iparhygienikus intézet 1911. évi szeptember 25. és október 7-e között tudományos kurzust fog rendezni, hogy a gyakorló-orvosoknak alkalmas adjon a legújabb kutatások eredményeinek és a kezelés újabb módjainak elsajátítására. A balesetek kezelésének anyagát legtapasztaltabb specialisták 5 előadás

keretében fogják ismertetni: ipari szembetegségek, trauma és belső bajok, traumatikus pszichózisok és neurozisosok, ipari fülbetegségek, sérülések. A kurzus második részében dr. Lehmann, a würzburgi egyetem közegészségtani intézetének igazgatója körülbelül 8 órában az ipari betegségek általános patológiáját fogja előadni (a specialisták által tárgyalt anyag kivételével). Speciális kérdésekkel 7 előadó fog foglalkozni: mérgezések és arzenhidrogén; ólommérgezés; anilizmus; gázmérgezések; a kémiai iparban használatos ártalmas gázok, patológiájuk és az ellenük való védekezés; ipari bőrbetegségek; kérdések a kísérleti ipari toxikologia köréből; iparüzem és infekció. Általános témákat tárgyalnak: dr. Roenig egészségügyi tanácsos, a törvényhozás befolyása az ipari megbetegedésekre; Heesmann: a biztosító szervezetek gyakorlata a járadékmegállapításnál. Emellett néhány vizsgálati módszer és a Röntgen-diagnostika gyakorlatilag is be lesz mutatva. Végül tervbe van véve az iparhigiénikus intézet, a városi higiénikus intézet, az experimentális terápia számára felállított intézet, a Georg Speger ház és az élettani intézet, a városi kórház és néhány ipari jóléti intézmény megtekintése. A kurzuson való részvétel fejében 20 M. beiratkozási díj fizetendő. Részletes programot és órarendet szeptember elejétől kezdődőleg érdeklődőknek bérmentesen küld az Institut für Gewerbehygiene, Frankfurt a. M. Börsenstrasse 19.

A bajor központi csecsemőgondozó hivatal a birodalmi biztosítás törvénynek az anya- és gyermekvédelem körére való kiterjesztése érdekében határozatot terjesztett a szövetségi tanács elé, amelyben arra kéri a tanácsot és a birodalmi gyűlést, hogy a következő követeléseket teljesítse.

A biztosításra köteles asszonyokra vonatkozólag. I. Kötelező szolgáltatások. 1. Nyolcheti időtartamra gyermekágyi segély a betegsegély nagyságában (ebből 6 hétnek a lebetegedés utáni időre kell esni). 2. A terhesség okozta bajoknak orvosi és szülésznői kezelése. 3. Szoptatási segély a betegsegély nagyságában, amely a szoptató anyának a lebetegedés után a gyermekágyi segély mellett 12 hétig fizetendő. 4. Terhességi segély a terhesség következtében beállott munkaképtelenség esetére, összesen 6 heti időtartamra. II. Fakultatív szolgáltatások. 1. Ápolónő kirendelése, akinek javadalmazására a hetisegély fele levonható. 2. A terhes és szülő nőknek (beleegyezésük mellett) orvosi felügyelet alatt álló intézetekben való elhelyezése azon szabályok megfelelő alkalmazásával, amelyek kórházi ápolás esetén a hozzátartozók segélyezésére vonatkoznak. 3. Csecsemősegélyezés (az anyáknak ingyenes orvosi tanácsokkal való ellátása, szoptatási segély ingyentej formájában, szoptatási segélypénzek a megszabott időn túl is, a csecsemők ingyenes orvosi felügyelete).

A biztosítottak biztosítási kötelezettség alá nem eső nejeire vonatkozólag. I. Kötelező szolgáltatások. 1. Lebetegedés esetére szülésznői és az esetleg szükséges orvosi segélyben való részesítés. II. Fakultatív szolgáltatások. 1. Az I. és II. alatt felsorolt szolgáltatások. 2. A kötelező családbiztosítás behozatala.

A rokkantság okaira élénk világlátást vet a berlini országos biztosító intézet 1909. évi jelentése. Ebből kitűnik, hogy a rokkantság okai nem és foglalkozás szerint következőképpen csoportosulnak:

Foglalkozás	100 eset közül rokkantságot okozott						
	Légzőszervek megbetegedései	Ezek közül tüdővész	Idegbetegségek	Szem-bajok	Aggság	Véregek betegségei	Csontok és ízületek betegségei
<i>Férfiak</i>							
Fémmunkások	26 0	20 0	23 5	1 3	4 0	16 6	10 5
Famunkások	29 4	19 4	13 3	2 1	4 0	17 8	11 1
Építőmunkások	26 5	15 0	16 5	2 1	6 0	15 2	13 6
Cselédség	21 1	15 3	21 6	2 9	10 5	18 1	13 5
Közlekedési alkalmazottak	29 2	13 8	19 1	1 9	4 4	15 6	12 3
Kereskedelmi alkalmazottak	31 8	23 0	21 7	3 2	4 6	13 0	11 9
Átlagban	27 6	18 7	20 1	2 3	4 9	15 5	12 2
<i>Nők</i>							
Ruházkodási munkásnők	24 1	18 6	23 5	5 3	5 5	13 3	11 6
Cselédek	12 7	6 6	16 9	3 7	7 5	21 6	13 4
Átlagban	19 2	13 2	18 9	3 8	6 6	18 1	11 8

Kor szerint csoportosítva a rokkantnak nyilvánított egyének a következő arányszámokat adják:

Rokkantsági okok	éves korban						
	20—24	25—29	30—34	35—39	40—44	45—49	
Légzőszervek betegségei	férfi... ---	59	54	42	33	26	28
	nő... ---	56	48	30	30	13	20
Idegbetegségek	férfi... ---	11	21	29	34	28	27
	nő... ---	14	24	30	27	31	24
Az öt főok összesen	férfi... ---	93	90	88	87	72	77
	nő... ---	91	92	82	73	65	70

Rokkantsági okok	éves korban				70 és ezen felül	átlalá- nosság- ban	
	50—54	55—59	60—64	65—69			
Légzőszervek betegségei	férfi... ---	26	21	19	17	15	28
	nő... ---	13	9	12	11	13	19
Idegbetegségek	férfi... ---	20	20	14	8	4	20
	nő... ---	26	19	12	9	4	19
Az öt főok összesen	férfi... ---	75	77	76	70	62	78
	nő... ---	71	70	69	88	52	72

Ezekből a számokból először is kiviláglik a tüdőbajoknak óriási jelentősége a rokkantság okai között. Megerősítik ezt azok az adatok, amelyeket a textil munkások szövetsége az 1910. évben elhalt tagjainak halálókaikról és az elhaltak koráról tesz közzé.

Lakásügyi hivatal Charlottenburgban. F. évi március elején kezdte meg működését a charlottenburgi lakásügyi hivatal. Az új hivatal tevékenysége a következő négy körre terjed ki: lakáshygiene, lakáskimutatás, lakásstatisztika és lakásról való gondoskodás.

A lakáshygiene célja az egészségi, erkölcsi vagy más szempontokból kifogás alá eső lakásviszonyok megszüntetése. Ezt a hivatal lakásfelügyelettel akarja megoldani. A lakásfelügyelet kiterjed az összes kislakásokra (2 szoba és mellékhelyiségek és ennél kisebb lakások), minden lakásra, amelyben kiadó ágyak vannak, továbbá a munkaadók vagy az uraságok házában lakó munkásokra, kereskedelmi és ipari alkalmazottakra, tanoncokra és cselédekre. Ennek keresztülvitelére a város két lakásfelügyelőt nevezett ki, akiknek száma a jövőben szaporíthatni fog. Ezek két segédhivatalnok segítségével a város összes kislakásait rendszeresen meg fogják tekinteni és meg fogják vizsgálni, vajjon megfelelnek-e a város által egészségügyi, építészeti, erkölcsi és egyéb szempontokból felállított szabályoknak. Ebben a szabályzatban fel van állítva egy rendes lakásra vonatkozó követelményeknek minimuma. Első sorban is a levegőre és világosságra vonatkozó egészségügyi szabályok vannak felsorolva, azután a lakás szárazságára vonatkozók, a szabályzat megszabja a szobák területének és levegőtartalmának a benne lakók számához való viszonyát, meghatározza a szükséges vízvezetőkészülékeket és árnyékszékeket. Gondoskodik arról, hogy a lakóhelyiségek különösen a hálószobák ne legyenek túlszűfoltva, hogy a különböző nemű személyek el legyenek választva, intézkedéseket tartalmaz a tisztátalanság, nedvesség, rossz levegő és a célnak meg nem felelő használat ellen. Hogy a felülvizsgálatot rendszeresen keresztülvihessék, a várost lakásfelügyeleti szempontból két kerületre osztották. Mindegyik kerületnek lakásügyi bizottsága van, amelyek a lakásügyi deputációnak segítségére vannak.

A lakásügyi hivatal lakáskimutatást vezet. Minden kétszobás vagy ennél kisebb lakás birtokosa köteles a felmondást a lakásügyi hivatalnak 3 nap alatt bejelenteni. Ugyanígy bejelentési kötelezettség alá esik a lakás újból való bérbeadása is.

A lakásfelügyelettel és lakáskimutatással kapcsolatban van a lakásstatisztika. A statisztika anyagát a felügyelet alkalmával tett megfigyelések és a kimutatás adatai képezik, amelyeket megfelelő íveken gyűjtenek össze.

Ha a statisztika azt mutatná, hogy kislakásokban rendkívüli hiány van,

úgy a lakásügyi küldöttségnek kötelessége a város magisztrátusának a baj megszüntetésére alkalmas intézkedések megtételére javaslatot tenni.

Nyomorék-gondozási kiállítás. A drezdai higienikus-kiállítás egy virággal díszített pavillonjában legelőször látjuk a nyomorékgondozást kiállítás formájában szerepelni a nyilvánosság előtt. A nagy anyagot a legkiválóbb szakemberek gyűjtötték és csoportosították, olyan szorgalommal és gondnal, hogy a kiállítás a nyomorékgondozás legtanulságosabb kurzusát adja. Az orvosok munkája 9 csoportban van összegyűjtve és praeparatumokkal, gipszöntvényekkel, készülékekkel, sematikus ábrákkal, fotografiákkal és röntgenképekkel teszi szemlélhetővé azokat a kilátásokat, amelyeket a nyomorékok gyógyítása nyújt. A nyomorékgondozás történetét régi metszetek és képek, amelyek részben a germán múzeumból, részben a porosz állami farszergyűjteményből származnak, továbbá egy képből alkotott friz tárják elénk. Modellek, tervek, berendezési készülékek, operációs asztalok, medikomechanikai készülékek mintái és eredetei nyújtanak képet arról, hogyan kell a modernül berendezett nyomorékok intézetének felszerelve lenni.

Különösen tartalmaz az »iskola és kéziművesség« című osztály anyaga, amelyben láthatjuk, milyen gazdag anyaggal és milyen áldásos eredménnyel dolgozik a nyomorékok iskolája. A német nyomorék-otthonokban összesen 75 különböző kézműipart tanítanak: kefekötést, szabóságot, színezést, cipőkészítést, órásmesterséget, fotografálást stb.

Németország orvosviszonyai 1910-ben. A »Deutsche medizinische Wochenschrift« hasábjain Dr. Prinzing egészségügyi tanácsos közzétette Németország orvos-statisztikáját. E szerint az 1910. évben Németország orvosainak száma 32.449 volt; ebből minden 10.000 lakosra 501 orvos esik. Az orvosok száma az előző évihez képest 480-nal emelkedett. Mivel az orvosnövendékek száma az 1909. évtől 1910-ig 9239-ről 11.125-re szaporodott, a jövőben az orvosok számának jelentékeny növekedése várható. Ez az emelkedés túlnyomóan a nagyvárosokra esik, amelyekben a 480 főnyi emelkedésből 390 orvos telepedett meg. A berlini orvosok száma: 3894, más nagyvárosoké együttvéve: 9367, Berlinben 10.000 lakosra 1232 orvos esik, a többi nagyvárosokban 910, Németország többi részében 374.

Az orvosnők száma szintén nagyarányú gyarapodást mutat. Míg 1908-ban 55, 1909-ben 69 volt bejelentve, addig 1910-ben már 102; ezekből Berlinre 32, (1909-ben 21), Münchenre 6 (mint az előző évben), Majnai-Frankfurt 6 (1909-ben 5), Drezdára 6 (4) és Hamburgra 4 (mint az előző évben) esik. 10 városban 2—2 orvosnő van, 28 községben pedig egy-egy. A női orvostanhallgatók száma 371-ről 512-re emelkedett.

Az ipari megbetegedések Angliában 1910-ben. 1910-ben Angliában a gyárakban és műhelyekben összesen 505 ólommegbetegedés fordult elő, 48-czal kevesebb, mint az előző évben és 78-czal kevesebb az 1906—1910. évek átlagánál.

100 megbetegedésre 75 haláleset jutott (az előző évben csak 54). Azonkívül a szobafestőknél és szerelőknél 232 (241) ólommegbetegedés fordult elő, amelyek közül 35 (47) halállal végződött.

Az 505 ólommegbetegedés közül 77 esik a porcellán- és fazekasiparra, 70 a kocsigyártásra és 34 a fémolvasztásra, horganyöntésre, emailiparra, valamint az ólomfehér iparra. A megbetegedtek közül 54 asszony, akik közül 34 a porcellán- és fazekasiparral foglalkozik, és 451 férfi; az előbbieket halálozási hányada 13, az utóbbiaké 69%.

A jelentés évében összesen 17 higany-, foszfor- és arzénmérgezés fordult elő (az előzőben 16). Az 51 lépfene eset közül 28 jut a pamutiparra (ezekből halálos kimenetelű 3), a lószőr feldolgozására 6 (1), bőroket és prémeket feldolgozó iparra és bőrcserzésre 14 (3), más iparágakra 3 (2).

Nemzetközi csecsemővédelmi kongresszus fog szeptember 11-e és 15-e közt Berlinben a német császár védnöksége alatt megtartatni. A kongresszust a berlini és charlottenburgi magisztrátus hivatalosan fogja üdvözölni és tervbe van véve egy kirándulás a drezdai kiállítás megtekintésére. A kongresszus főbb előadásai: prof. dr. Heubner: a csecsemőkor fiziológiája és pathológiája az egyetemi oktatásban; Targuan: a gyermekvédelem történeti fejlődése; Ruffy miniszteri tanácsos Budapest: állami gyermekvédelem. A kongresszus titkára prof. dr. Keller, Charlottenburg, Mollwitzstr. 3.

MUNKAVISZONY.

Egy nagy harc és tanulságai.

Irta: Farkas Elek.

Az a méreteiben csaknem páratlanul nagy harc, amely a múlt tavasszal zajlott le a német építőiparban s amelyről a német építőiparosok szövetsége »Die Erneuerung der baugewerblichen Tarifverträge im Jahre 1910.« címen nagy anyaggyűjteményt adott ki, elvi háttérénél fogva is megérdemli a legteljesebb figyelmet és érdeklődést. Ennek a harcnak a méretei ugyanis a benne érdekelték számánál és a fölmerült költségeknél fogva hatalmasak; lefolyása — bár három nagy német város munkaadói kiváltak a csatasorból — a munkásság és a munkaadók összetartásának egyaránt hatalmas példája; eredménye pedig a kollektív szerződések rendszerének újabb irányban való fejlődése, sőt lehet e rendszer elfajulásának kezdete is.

A harc méreteiről fogalmat adnak a következő adatok: A német építőiparosok szövetsége két ízben kért tagjaitól adatokat az általuk kizárt munkások számát illetőleg. Először 1910. április 15-én, a kizárás elején, amikor 186.000, és öt héttel később, május 18-án, amikor 197.164 kizárt munkásról a dtak számot a hatalmas szervezet tagjai. Annál jelentékenyebb ez az összeg, mert Berlin, Hamburg, Bréma munkaadói körülbelül 50.000 építőmunkást — kivonván magukat a harcból — tovább foglalkoztattak. Igaz, hogy a kizárt munkások ilyen számának megállapítása egyoldalúlag, a munkaadó szervezetek által történt és ezzel szemben a szakszervezetek befizetőhelyeken vezetett ellenőrző lajstromaikon csak 134.000 kizárt munkás sorozatát állapította meg. Ez a nagy különbség állítólag onnan ered, mert nagy volt a kizárás által sújtott *szervezetlen* munkások száma, akik az utóbbi kimutatásokban — természetesen — nem szerepeltek. Valószínűvé teszi ezt az állítást, hogy a »Vorwärts« 1911. évi naptára maga is 200.000-re teszi az 1910. április 16-án kizárt német építőmunkások számát.

Természetesen ingadozók — de jellemzők — a kizárás okozta költségek számadatai is. Az építőiparosok szövetsége elköltötte a középpont 60.000 márkányi rendelkezési alapját és 270.000 márkát, amelyet a Verein Deutscher Arbeitgeberverbände bocsátott az építőiparosok szövetségének ebből a célból rendelkezésére. Ennél a tételnél megemlítendő, mennyire nem tekintik a német munkaadók döntőnek azt, hogy a munkásharcok kollektív szerződéses alapon intézzenek-e el, vagy annak mellőzésével. Nálunk a munkaadószervezetek, amelyek ellenzik a kollektív szerződések kötését, *megalkuvóknak* nevezik azokat, akik ilyeneket kötnek. Az utóbbiak viszont *uszítóknak* az előbbieket. És ime, Németországban a Verein Deutscher Arbeitgeberverbände, amely a leghatározottabb ellenzője a kollektív szerződéseknek, külön megadóztatja a tagjait, hogy több, mint egy negyedmillió márkát bocsáthasson a Deutscher Arbeitgeberbund f. d. Baugewerbe rendelkezésére. Pedig a német építőiparosok a maguk összességében azon az állásponton voltak, hogy a munkásaikkal fölmerült ellentéteket kollektív szerződés kötésével akarják elintézni. Hogy az előbb említett 330.000 márkán kívül a német építőiparosok szövetségének helyi szervei mennyit fordítottak a kizárás költségeire és mennyi káruk volt a kilenc heti kizárásból, arra vonatkozólag nincsenek adataink. A három szociáldemokrata építőmunkás-szervezet — a kőműveseké, az építő-segédmunkásoké és az ácsoké — 8 millió 793.000 márka kiadást számolt el a kizárással kapcsolatban. Az elvesztett munkanapok bérértékét pedig húsz millió márkánál magasabbra értékelik.

Igazán érdemes megvizsgálni, mik voltak azok az okok, amelyek arra bírták a két harcoló fél — a munkások és a munkaadók — szervezeteit, hogy két hónapon át egységes kitartással, számban meg nem gyöngülve igyekezzenek megakadályozni az ellenfél győzelmét.

A harc kiinduló pontja nemcsak érdekes, de a maga nemében különleges is. Ebben az esetben ugyanis a küzdelem kitörését jelentékeny részben a *munkaadók követelései okozták*, amelyek teljesítéséhez a munkásszervezetek nem akartak hozzájárulni.

Hogy ez így van, mutatja a berliniek esete. A berlini építőiparosok szövetsége ugyanis még a harc kitörése előtt kimondotta, hogy a munkásszervezetek ellen indítandó harcban csak akkor vesz részt, ha részükről az eddigi szerződés föltételeinek rosszabbá tétele céloztatnék. A tizenhárom bizottság által a szerződésmintába újonnan fölvetett föltételekért azonban küzdeni nem hajlandóak. És ezen az alapon április hó 20-án létrejött a kollektív szerződés a Verband der Baugeschäfte von Berlin és a berlini építőmunkás-szervezetek között. A megegyezés alapját teljesen az eddig érvényben volt szerződés föltételei képezték és csak a jövőben fizetendő bérek nagysága képezte a berlini ipari bíróság egyeztető hivatala döntésének a tárgyát. Sőt a hamburgi építőiparosok már március 26-án megegyeztek az odavaló munkásszervezetekkel azon az alapon, hogy az érvényben levő kollektív szerződés lejáratát egészen egyszerűen kitolták 1913 március 31-ére. Ugyanígy egyeztek meg Bréma építőmunkaadói is munkásaikkal.

Mik voltak hát azok a föltételek, amelyeket nemcsak Németország szervezett munkásai találtak elfogadhatatlanoknak, de amelyekért való küzdelem három nagy német város szövetségbe tömörült munkaadói sem találták okszerűnek, célravezetőnek?

Anélkül, hogy a hosszú előkészítő munkálatok minden mozzanatát, s a munkaadók által a megegyezés föltételül összeállított mintaszerződés minden pontját felsorolni akarnók, mégis meg kell emlékeznünk a harc egy némely előzményéről, rá kell mutatnunk a fölmerült ellentétek egynémely főbb pontjára, ha az egész küzdelem elvi háttérét megérthetővé kívánjuk tenni.

A kollektív szerződések Németországban is csak lassan-lassan terjedtek el az építőiparban és voltak egész országrészek, amelyeknek munkaadói elkeseredetten küzdöttek az ellen a rendszer ellen, amelyet a munkaadókra nézve sok tekintetben károsaknak tartottak. Ennek a lépésről lépésre való előrehaladásnak, elterjedésnek a következménye volt, hogy az érvényben levő szerződések legnagyobb részét kisebb területekre szorították (Ortsverträge) és hogy a szerződések föltételei is különbözőek voltak, a szerint, hogy milyen engedményeket voltak képesek a harc idején a munkásszervezetek a munkaadókkal szemben elérni. Különösen az akkordmunka megengedhetőségét és gyakorolásának föltételeit illetőleg voltak a szerződésekben jelentékeny eltérések. A bérfizetések módját illetőleg is nagy eltérések mutatkoztak (minimális, átlag- és fokozatos bérek). Sok helyen volt kötelező munkaközvetítőjük a munkaadószervezeteknek, másutt nem volt megengedve ilyennek a bevezetése. A föltételek különbözősége sok zavar okozója volt. De sok helyen hangzott fel munkaadórészeiről az a panasz is — különösen ahol gyöngébb munkaadószervezetek állottak szemben erős munkásszervezetekkel — hogy az írásbafoglalt megállapodások megtartását sem lehetett mindenhol egyforma mértékben elérni.

Hogy ezek az egyenlőtlenségek megszűnjenek, az építőiparosok birodalmi szövetsége a Frankfurtban (Majna mellett) székelő közép-német építőiparos-szövetség indítványára már 1907. évi október hó 21-én, Berlinben tartott rendkívüli közgyűlésen egyhangúlag kimondotta, hogy csak az ezen a közgyűlésen elfogadott mintaszerződés alapján köt akkortól fogva kollektív munkaszerződéseket. Ugyancsak egyhangúlag határozták el ennek a közgyűlésnek a résztvevői, hogy kötendő szerződéseik lejáratát mindenkor 1910. évi március hó 31-ére teszik és más lejáratú szerződést még akkor sem kötnek, ha a szakszervezetek a lejárat idejének megváltoztatása ellenében a mintaszerződésben foglaltaknál kedvezőbb feltételeket ajánlanának fel.

Ennek a közgyűlésnek a tárgyalásai és határozatai bizalmasok voltak és bár négyszáz német építőiparoson kívül külföldi szövetségek képviselői is részt vettek benne (köztük jó magam is néhány magyar kollégával) titokban is maradtak — egy pár hónapig, amikor egy szociáldemokrata lap az egész tárgyalási jegyzőkönyvhöz hozzájutott valami módon. A megállapodások a munkásszervezeteket kinosan érintették ugyan, de a német építőiparban akkor uralkodó nagy depresszió lehetetlenné tette, hogy megakadályozzák a meghozott határozatok végrehajtását.

Ezzel a munkaadók el akarták érni egyrészt azt, hogy az egész nagy német birodalom összes kollektív szerződésai, amelyek az építőiparban kötöttek, azonos elvi alapon nyugodjanak, másrészt az egy időben való lejárat által a meg nem egyeztetés esetére kitörendő harcot egységesíteni kívánták, így adván súlyt az egységes föltételeknek.

A tárgyalások már 1909. évi november hó 11-én és 12-én megindultak a munkaadó- és a munkásszervezetek kiküldöttei (még pedig mindkét részről a *birodalmi szövetségek* kiküldöttei) között. A munkaadók, az építőmunkások és az ács munkások szövetségei külön-külön szerződés mintát mutattak be, amelyek azonban *a formát illetőleg* a munkaadók mintaszerződésén alapultak, a föltételeket illetőleg azonban egymástól nagyon eltértek.

A tárgyalások nem jártak eredménnyel.

Ekkor a szerződésminta alapján helyi megegyezések létesítését kísérelték meg. Szintén eredménytelenül. Ezeknek a tárgyalásoknak csak az az egy érdekes momentuma volt, hogy az esetleges béremelési kívánságokat illetőleg a munkásszervezetek egyáltalában nem nyilatkoztak és csupán a megállapodás elvi pontjaira vonatkozó megjegyzéseiket mondták el. Ezzel az esetleges megegyezés könnyebbé válhatott, de fenmaradt annak a veszedelem, hogy még az esetleges elvi megállapodás is felborulhatott volna anyagi differenciák folytán.

Az elvi megállapodástól azonban a felek még távol állottak. A helyi megegyezések meghiusulta után 1910. évi február 24-én és 25-én tartott straszburgi közgyűlésükön állapították meg a munkaadók azokat a föltételeket, amelyek teljesítése nélkül a munkásszervezetekkel a munkaföltételekre vonatkozólag szerződni nem hajlandóak.

Ezek a feltételek a következők voltak:

1. A szerződést a munkaadók és munkások birodalmi szövetségei kössék meg az egész német birodalomra terjedő érvényességgel és ebbe vétessenek bele a helyi tárgyalások alapján a helyi vonatkozású feltételek. Ezt azért tartották szükségesnek, mert a helyi munkásszervezetek 1908-ban sok helyen tettek arra vonatkozó kísérletet, hogy a mintaszerződés feltételein módosítások történjenek.

2. A napi munkaidőre vonatkozólag kimondották, hogy ahol még eddig nem volt tíz óránál rövidebb napi munkaidő megállapítva, ott tíz óránál rövidebb munkaidő meg nem állapítható.

3. Az akkordmunkára vonatkozólag kivánságaikat fentartják.

4. A bérmegállapításnál attól, hogy a minimális bérek csak »hozzáértő« munkást (tüchtig) illetik meg, eltekinteni hajlandóak abban az esetben, ha a munkások elfogadják a fokozatos bérek (Staffellöhne) rendszerét.

5. Ragaszkodnak hozzá, hogy a szerződésben benne legyen az a tétel, hogy »munkaidőben a munka, vagy építkezés színhelyén mindennemű agitáció tilos«. És végül

6. A munkaközvetítésre vonatkozólag fentartják kivánságaikat.

Ezekről a pontokról március hó 9-én és 10-én eredménytelen tanácskozást folytattak a munkás- és munkaadószervezetek központi kiküldöttei.

A munkaadószövetség dresdeneri összlése mindezeket a pontokat március hó 21-én fentartotta, a munkásszervezetek pedig — amelyek nem akartak abba se belemenni, hogy a kötendő szerződés érvényessége 1913. évi március végéig tartson, amit hosszú lejáratnak tartottak — a pontokat újra elutasították.

Ilyen körülmények között eredménytelenül kísérelte meg az ellentétek kiegyenlítését április hó 7-én Wiedfeldt dr. titkos tanácsos is, a belügy-miniszter megbízottja és másnap meghozták kizáró határozatukat a munkaadók és április 15-én, öt hónapi eredménytelen tárgyalás után, végre is hajtották.

Végül pedig ezek közül a feltételek közül alig hogy valamit tudtak kilenc heti, óriási áldozatokat kívánó küzdelem után keresztül vinni a munkaadók.

Az óriási méretű és gazdaságilag kiszámíthatatlanul káros harc folyama alatt ugyanis egyik békítő kísérlet a másikat érte, míg végre május hó 29-én, a kizárás hatodik hetében újból megindultak a két harcoló fél tárgyalásai a belügyi államtitkár által kinevezett három »pártatlannak«, Wiedfeldt dr. titkos kormánytanácsosnak, Beutler dr. dresdeni főpolgármesternek és Prenner dr. müncheni ipari bírósági igazgatónak a vezetésével. Ez a tárgyalás sem vezetett megegyezésre. De az ezt megállapító jegyzőkönyvbe belevették e pártatlanok által megszerkesztett két szerződés-tervezetet. Az egész birodalomra szólót és az azzal összhangzásban levő Ortsvertragot, valamint azok magyarázó utasításait. A hivatalos jegyzőkönyv kimondotta, hogy »a központi szervezetek hétfőig, június hó 6-án este 9 óráig *kell, hogy nyilatkozzanak* abban a tekintetben, hogy az előterjesztéseket elfogadják-e. Elfogadás esetében a helyi szerződések megkötését célzó tárgyalások azonnal megindítandók s a megkötött szerződések legkésőbb június 13-án, hétfőn délelőtt 10 óráig a középponti szövetségek elé terjesztendőek jóváhagyás végett«.

Ugy tetszik, hogy a német munkaadó és munkásszervezeteknél csak arra van szükség, hogy egy magasabb hatóság parancsoló módon rendelkezék velük és rögtön beadják a derekukat. Legalább erre mutat az, hogy *az előterjesztéseket mind a két fél a kitűzött időre elfogadta.*

Hogy dőlt el ennek az alapján a nagy harc? Az egész birodalomra szóló Hauptvertrag létrejött. Ebben a tekintetben és abban, hogy a főszerződés keretén belül létrejött helyi szerződések összesége azonos alapfeltételek mellett 1913. évi március hó 31-én jár le, a munkaadók elérték céljukat.

A szerződésben foglalt feltételek azonban már igen kicsi részben felelnek meg a munkaadók részéről támasztott kívánságoknak.

A munkaidőt illető rendelkezés szerint »a munkaidő általában ugyanaz marad, amit az eddig érvényben levő szerződések megállapítottak« s így látszólag a munkaadók kívánsága teljesült. De ők azt is kívánták, hogy tíz óránál rövidebbre a napi munkaidő se szállíttassék le és a szerződés szerint »ahol a munkaidő több 10 óránál, ott 10 órára szállíttatik le, egyes helyeken és velük gazdaságilag összetartozó és hasonló területeken, ahol 10 órai munkaidő van érvényben és lakás és közlekedés tekintetében a viszonyok különösen kedvezőtlenek, ott a munkaidő mérsékelt és . . . . . leszállításáról helyi tárgyalásokat *lehet folytatni.*« Tehát nem kell, csak lehet. De éppen mert birodalmi megegyezésről volt szó, a legtöbb ilyen helyen folytak ilyen tárgyalások és létesültek megegyezések.

A bérfizetés tekintetében a szerződés megállapítása kompromisszumos. Nem tette általánossá a minimális bérek rendszerét, de nem engedi meg az átlag vagy a fokozatos bérek behozatalát ott, ahol ilyenek eddig nem voltak érvényben. »Az egyes helyeken ez idő szerint érvényes bérfizetési módozat a szerződés tartamára továbbra is érvényben marad.«

Az akkordmunka tekintetében megmaradt a régi rendelkezés, amely szerint »az akkordmunka megengedett«, de elmaradtak a munkaadóktól kívánt büntető rendelkezések, amelyek a munkásságnak az akkordmunka tényleges gyakorlását akadályozó cselekedeteire vonatkoztak volna.

A munkaközvetítés kérdése pedig kikapcsolatott a szerződésből. A pártatlanok véleménye ebben a tekintetben az volt, hogy »a felek nyilat-

kozatai szerint a munkaközvetítés ma az építőiparban sem a munkásokat, sem a munkaadókat ki nem elégítő. Ennek a kérdésnek a felek között szerződésileg való rendezésére a paritásos közvetítő a legalkalmasabb, amint az már más iparosok szerződéseiben pl. a nyomdászoknál és a festőknél a szerződéses jellegzetességnek megfelelőleg meg is történt. Mivel azonban ilyen szabályozására a kérdésnek az építőiparban a viszonyok láthatólag még meg nem érettek, ennél fogva a munkaközvetítés kérdése a szerződésekben egyáltalában nem szabályozható. Ennél fogva nem marad más hátra, mint hogy a felek, a ki nem elégítő eredmények ellenére is, tovább is fentartsák egyoldalú közvetítőjüket. — És így a főfontosságú kérdés rendezése, amelyen a felek a legtöbbet vitatkoztak, s amelyben legmerevebben állottak egymással szemben, összezsugorodott a szerződésben egy általánosságban tett kijelentésre, amely szerint »a munkások felvétele és elbocsátása az egyes munkaadók szabad elhatározásától függ; valamely szervezethez való tartozóság azonban figyelembe nem vehető.«

A munkaadók álláspontját erősítette a szerződésnek az a rendelkezése, amely szerint abban az esetben, ha a helyi egyeztető bizottságok valamely, a szerződéssel összefüggő kérdésben megegyezni nem tudnának, az elégedetlen félnek jogában áll egy héten belül a *középponti döntőbíró-sághoz* fordulnia. Ez az újabb középponti intézmény ugyanis még világosabbá teszi a kérdésnek az egész birodalomra szóló, egységes rendezését.

Igy oldották meg a német építőmunkások és építőiparosok az ipari béke kérdését egyelőre három esztendei időtartamra.

Most pedig mind a két fél újabb erőforrásokat gyűjt a két év múlva folytatandó újabb küzdelemre. A munkaadók, akik a múlt évben 330.000 márka tőkével rendelkeztek és a csekély tőkének tulajdonították harcuk részleges sikertelenségét, 1913-ig három millió márkát gyűjtenek össze, amiből egy millió fölött már rendelkeznek.

A kollektív szerződést tehát elfogadták a német építőiparos-munkaadók, de hogy ilyen alakjában ez előrehaladást jelent-e (amint az a kollektív szerződéses rendszer hívei olyan lelkesen állítják) az ipari béke megvalósulása felé, vagy pedig még nagyobb méretű, még károsabb gazdasági harcok csiráit hordozza-e magában, azt a jövő fogja megmutatni.

Jelentősebb munkaharcok itthon és a külföldön. A *zsolnai posztógyárnak* alig szervezett 1.500 munkásának — közte sok nő és gyermek — sztrájkja befejeződött. A munkaidő napi háromnegyed órával leszállítatott, a munkabéreket később befejezendő tárgyalások alapján a különböző szakmáknál felemelik. A munkások beléphetnek a szakszervezetbe. A *pesti kőfaragók* két-három műhelyben sztrájkba léptek, az akkordmunka és a munkaadók munkaközvetítő kényszerének megszüntetését követelve. Erre a mesterek az összes munkásokat (300) kizárták; a kizárás még mindig tart. Az eddig több oldalról megkísérelt tárgyalások teljesen eredménytelenek maradtak. *Boszniában* a bajor származású Steinbeiss nagyiparos cég nagy erdővállalataiban az erdei munkások sztrájkba léptek. A munkások régebben követelnek már magasabb bért. A cég erre rutén munkásokat hozatott, annak dacára, hogy az állammal kötött szerződése szerint csak belföldi boszniai származású munkást szabad alkalmaznia. A kormány a szerződésszegést elnézte, de a munkások sztrájkba léptek. Nagy katonai készenlét őrzi az idegen munkásokat, zavargások, tettlegességek eddig nem fordultak elő.

Érdekes volt a *berlini nagy lapkiadó vállalatok*, August Scherl, Mosse, Ulstein et Co. gépmesterei között kiütött sztrájk, mely folytán a legnagyobb berlini lapok, a *Lokalanzeiger*, a *Tag*, a *Berliner Tageblatt* nem jelenhettek meg. Scherl nyomdászai azért kezdték meg a sztrájkot, mert a cég két nyomdai munkást elbocsátott. De a két munkást a cég a munkások és munkáltatókból álló választott bíróság határozata értelmében bocsátotta el. A szakszervezet a 38 sztrájkban álló gépmestert erre kizárta tagjai sorából. De a többi nyomda munkása mégis szolidaritási sztrájkba lépett, mihelyt a munkás nélkül maradt *Lokalanzeiger* ottan szerzett munkásokkal akarták nyomtatni. Ha az ember szórványos esetek-

ből nem is akar nagyon messzemenő következtetéseket levonni, mégis föltűnő, hogy utóbbi időben régi, a szakszervezeti fegyelemben belenevelt szervezetekben is érzelmi vagy egyéb indokokból cserben hagyja a munkásság egy része a szervezet vezetőségét. A szakszervezeti fegyelem megbomlása egészségtelen tünet. Ha munkaharcokban nem látja a munkaadó szervezet a munkásszervezetben a munkásság igaz képviselőjét, akkor a munkaharcok gyors befejezése tárgyalások alapján nehezebbé válik, a harcok elkeseredettebbé válnak, mind több áldozatot követelnek mindkét oldalról.

Amerika, Angolország, Németalföld, Belgium kikötőiben terjedőben van a tengerészek sztrájkja. New-York, London, Glasgow, Liverpool, Cardiff, Amsterdam, Rotterdam és Antwerpen kikötőiben számos hajó vesztegel. A kikötőmunkások sok helyen szolidaritást vállaltak a tengerészekkel. Egy new-yorki és két kisebb angol hajóstársaság már megadta a követelt magasabb bért.

Nagygyűlés az üzletek esti nyolc órai zárásáért Budapesten. A Magántisztviselők és Kereskedelmi Alkalmazottak Országos Szövetsége június 18-ikára nagygyűlést hívott egybe, amelyen Vázsonyi Vilmos országgyűlési képviselő is megjelent és kijelentette, hogy a kereskedelmi alkalmazottak törekvéseit támogatni fogja. Úgy a nyolc órai zárás, mint a magántisztviselők és kereskedelmi alkalmazottak jogviszonyainak rendezése, nyugdíj, rokkantság és aggkor esetére szóló biztosításának törvényes rendezése is aktuális, de célirányos szociálpolitikai törvényhozás csak akkor lesz meg komolyan, ha minden társadalmi osztálynak meg lesz az erejének megfelelő képviselője a törvényhozásban. Pfeiffer Sándor előadó, a főnökegyesületek megjelent képviselői is konstatálták, hogy a Budapesten nagy apparátussal megindított társadalmi akció a nyolc órai zárás érdekében kudarccal végződött, pedig már alig van nagyváros Európában, hol az üzleteket 8 óra után még nyitva hagyják. Bécsben a 8 órai zárás rég meg van honosítva. Csak törvényhozás útján, illetve hatósági szabályrendelet útján lehet a kérdést rendezni. A nagygyűlés meg fogja sürgetni a kormányt a fővárosi törvényhatóság feliratának elintézését, melyben felhatalmazást kér arra, hogy a 8 órai zárást szabályrendelettel maga léptethesse életbe.

Pályázat munkaviszony rendezéséről szóló munkára. Az Orsz. Iparegyesület pályázatot hirdet a munkaviszony rendezéséről szóló munkára. Kívánja nevezetesen, hogy *fejtessenek ki azok az alapelvek, amelyek szerint nálunk a munkaviszony, a gyáripar és a kézműipar szempontjából rendezendő volna.*

Az egyesület a pályamunka terjedelmét nem kívánja korlátokhoz kötni, mindazonáltal a fősúlyt a terjedelmesség mellőzésével, a konkrét adatokra és még inkább a praktikus konklúziókra helyezné. Előnyben részesül az a munka, mely a kérdés tárgyalásának konklúziójaként egy teljes *törvényjavaslatot* nyújt meg megfelelő megokolással.

Minden pályamunka írógépen, a papirnak csak féloldalára tisztázandó és bekötve 1912. február 1-ig az Országos Iparegyesület irodájához benyújtandó. Minden pályamunka jellegével látandó el s a szerző neve lepecsételt jellegű levélben csatolandó. Jutalom a báró dr. Kornfeld Móric igazgatósági tag úr által erre a célra rendelkezésre bocsájtott pályadíj: *kettőezer korona.*

A pályadíj csak abszolút becsű munkának adatik ki, mely az egyesület tulajdonába megy át; amennyiben ily abszolút becsű munka a beérkező művek között nem található, a bíráló-bizottság a díjat legjobb belátása szerint feloszthatja a szerinte relative legjobb munkák között; ezenfelül ajánlhatja az egyesületnek, hogy az egyik-másik szempontból figyelemreméltó munkát kellő tiszteletdíj mellett vásárolja meg; végül joga van a bíráló-bizottságnak ezeken fölül egyes pályamunkákat dicsérő elismeréssel megjutalmazni.

A megvásárlásra nézve az akadémia által fizetett írói tiszteletdíjak lesznek irányadók. A megvásárolt és tiszteletdíjban részesült munkák az egyesület tulajdonát képezik.

A bíráló-bizottságot az Országos Iparegyesület végrehajtó-bizottsága fogja kinevezni.

Bérhivatalok Viktoriában. Az 1905. évben hozott gyári törvényhez két novellát fogadott el Viktoria angol gyarmat törvényhozása. Az első kiterjeszti a bérhivatalok hatáskörét arra, hogy megállapíthatják, mennyi inas alkalmazható egy üzemben és mennyi bért kapjanak. A másik felhatalmazza a kormányt arra, hogy kiterjessze a bérhivatalok működését új üzemekre, üzletekre vagy munkákra is; de ehhez a törvényhozás mindkét házának beleegyezését esetenként külön ki kell kérnie.

Az angol hatósági és magánegyeztető hivatalok működése 1910-ben. Az 1896-ban törvénybe iktatott »Conciliation act« léptette életbe a kereskedelmi minisztérium egyeztető hivatalát. 1896 óta 432, 1910-ben 67 esetben avatkozott be a minisztérium munkaharcokba, 26 esetben sztrájkolt összesen 190.000 munkás. A legfontosabb sztrájkok voltak: a bányászsztrájk Northumberlandban és Dél-Walesben, a ceshiri és lancashirei szövőgyári munkások sztrájkjai és a hajóépítő munkások nagy bérmozgalma. Minden esetben sikerült az egyeztető hivatalnak a béke helyreállítása, egyetlen esetet kivéve: a Rhondavölgy bányászainak harcában. Az állami egyeztető hivatal működése tehát oly kezdetleges szervezet mellett is — csak mellék hivatalban látják el — igen eredményes volt, ami tanúság arra, hogy a hatósági egyezkedést minden haladott országban egyeztető hivatalokra kellene bízni. Angolországban nagy számban vannak »magán« egyeztető hivatalok is, melyeket a hatalmas munkaadó- és munkásszervezetek teremtettek meg. 1910-ben 282 ily egyeztető hivatal létezett Angliában. 265 egyes iparágakra terjedt ki, 17 kerületi vagy országos volt, 1900-tól 1909-ig összesen 7.508 (ebből 4.082 a szénbányászatban) esetben tárgyaltak ezek a hivatalok munkaviszályokat. Csak 104 esetben került sztrájkra a sor. Mind a többi esetben meglett az egyezség.

Munkanélküliek községi biztosítása. Kölnben folyó évi július hó 1-én az eddigi munkanélküli biztosító intézmény helyébe, mely csak a téli időszakra biztosított segélyt a munkanélkülieknek, új intézmény lép. Az új intézmény mindenekelőtt abban különbözik a régitől, hogy *egész éven* szolgáltatja a segélyeket, továbbá, hogy az igazgatásában a munkásszervezetek nagyobb mértékben vesznek részt. A város az eddigi 20.000 márkás hozzájárulást szükség esetén 100.000 márkára emeli fel. Az igazgatásban a városnak 6 képviselője lesz, a biztosítottak és a szakszervezetek 10, a városi munkaközvetítő intézet 1, az alapítók és tiszteletbeli tagok 3 képviselőt küldenek ki.

A biztosítottak a különböző veszélyességi osztályok szerint 15, 20 és 40 pfenniget fizetnek hetenkint s ennek ellenében az első 20 napra 1'50 m., további 40 napra pedig 0'75 m. napi segélyt kapnak az alsóbb tarifaosztályban, a felsőbb osztályban a járulékok összege 20, 30, illetve 60 pf, a segély pedig napi 2, illetve 1 m. A munkanélküliség első hat napjára nem jár segély. A szakegyesületek a fenti összegeknél jóval alacsonyabb járulékot fizetnek azon tagjaiért, kiknek maguk is nyújtanak munkanélküli segélyt. A szakszervezetek által nyújtott segélynek naponta legalább 25 pfenniggel többnek kell lenni, mint amit a biztosítási díj ellenében a pénztártól kapnak a szervezetek.

Egységes jog a magánalkalmazottak szerződésében. A XXX. német jogászgyűlés Danzigban 1910 októberében tárgyalta ezt a kérdést és kimondta, hogy a kereskedelmi alkalmazottakra nézve már fennálló védő rendelkezések kényszerjogként kiterjesztendők az összes magánalkalmazottakra, ha magasabb minőségű szolgálatot végeznek is. A gyűlés követelte továbbá, hogy a létező rendelkezések javíttassanak és terjesztessenek ki, így a versenyklauzula és a betegség esetén fizetendő bérek tekintetében is javításokat követelt. Végül kitézte a legközelebbi, 1912-re összehívott jogászgyűlés, napirendjére azt a kérdést, mily szociális védő szabályokat kellene teremteni az összes magánalkalmazottak javára, hogy így előkészíthető legyen a magánalkalmazottak munkaszerződésének egységes joga. A gyűlés előkészítő bizottsága most körkérdezt intézett Németország legelőkelőbb jogászhaihoz nyilatkozzanak, mily szociális védelmi törvényalkotásokra volna szükség az összes magánalkalmazottak joghelyzetének javítására azokon kívül, melyek a kereskedelmi alkalmazottak számára már fennállanak.

A francia ipar munka- és munkásviszonyai 1909-ben. A francia iparfelügyelet hatásköre 548.069 üzemre terjedt ki. Ezekben az üzemekben 4.122.227 személy dolgozott. 275.037 üzemből gyermekek és nők is voltak alkalmazva, csak az üzemek kisebb fele, 273.032 üzem foglalkoztatott csak felnőtt férfi-személyzetet.

443.390	üzemben volt	1— 5	munkás alkalmazva
75.559	»	6— 20	»
23.581	»	21—100	»
4.807	»	101—500	»
532	»	500-nál több	»

18 évnél fiatalabb fiú 324.998 dolgozott, 18 évnél fiatalabb leány 280.859. A 18 évnél idősebb nőmunkások száma 878.084 volt. Kitént, hogy az ifjúkorú

munkások száma nem változott az utolsó évben és hogy az iparban alkalmazott nők hadserege is csak igen kevésel lett kisebb.

Az egyes üzemek szerint a munkások száma a következőképen oszlott meg:

Kereskedelem	138.186	üzemben	501.392	munkás
Ruházati ipar	72.686	»	406.003	»
Élelmezési ipar	66.308	»	337.054	»
Faipar	62.780	»	310.184	»
Föld- és kőmunka	42.165	»	316.672	»
Bőr, szőrme	20.351	»	138.556	»
Szövőipar	17.116	»	664.253	»
Állami és hatósági szolgálat	12.098	»	103.232	»
Szolgák, cselédek	11.687	»	24.484	»

A munkaidő ott, ahol az szerződésileg van megállapítva, általában 10 óra. A 9 órás munkanap nagyon sok nyomdában lépett már életbe. Vannak állandó üzemek, amelyekben már a nyolc órás munkanap is megvan, itt 3 szakmában felváltva dolgoznak a munkások. Túlmunkát az iparfelügyelők 1909-ben 7.289 üzemben engedélyeztek és pedig 18 évnél fiatalabb munkások számára 1,661.002 napon, 18 évnél idősebb nők számára 3,759.305 napon és felnőtt férfimunkások számára 4,506.344 napon.

Az éjjeli munkáról szóló tilalom megszegését 1.591 esetben bizonyították reá; a tilalmat megszegőkre a legtöbb esetben a ruházkodási iparhoz tartozók követték el a tilalom megszegését.

Munkások és munkaadók egyesületei Franciaországban.

A »Bulletin de l'Office de Travail« 1910. évi november havi száma hivatalos adatok alapján ismerteti a munkások és munkaadók szakegyesületeit Franciaországban az 1910-dik év elején. Ezen adatok szerint a francia munkáltató- és munkásszervezetek száma 1910 január 1-sején 14.842 volt 2,196.940 taggal; a szervezetek között 4.948 olyan volt, amelyeknek 813.038 mezőgazdasági munkás és birtokos volt a tagja — a »mezőgazdasági« szindikátusok t. i. többnyire »syndicats mixtes«. A vállalkozók szervezetei nagyon fejlettek. Az iparban és a kereskedelemben 4.450 syndicats patronaux (munkaadó-egyesület) 368.547 taggal állott 5.260 munkásszakegyesületnek 977.350 tagjával szemben. Az egyes gazdasági ágakban a szervezetekről a következő táblázat nyújt áttekintést:

Iparcsoportok	1909. é v v é g é n			
	vállalkozó-szervezetek taglétszáma		munkás-szervezetek taglétszáma	
	összesen	a szervezettek ‰-a	összesen	a szervezettek ‰-a
mezőgazdasági iparágak	47.016	1'35	55.143	1'89
bányászat	262	67'35	67.867	37'48
kő és föld-ipar	282	3'30	14.598	24'25
élelmezési ipar	144.962	28'33	49.847	8'16
vegyi ipar	4.972	82'62	39.604	34'80
papíripar	7.957	81'66	26.305	20'59
bőripar	3.815	7'87	25.937	17'30
textilipar	5.883	7'43	78.684	13'13
ruházati ipar	8.466	4'77	26.585	6'04
faipar	5.092	6'38	37.739	15'97
fémipar	17.717	17'83	91.729	16'33
fazekas- stb. ipar	2.250	16'01	19.984	13'31
építőipar	23.666	15'54	102.250	19'18
szállítás és kereskedelem	46.755	32'67	298.711	26'79
házi teendők	10.209	30'58	16.145	1'58
szabadfoglalkozások	43.293	37'35	26.222	16'09
Együtt	368.547		977.350	

Az 1884. évi márczius hó 31-diki törvény értelmében az egyesületek nagyobb szövetségekben (unions) tömörülhettek. Így aztán 3.242 munkaadó-egyesület 327.698 taggal, 142 munkaadó szövetséget és 3.710 munkásszakegyület 832.945 taggal 188 unions ouvriérist alkot, amelyek többségének székhelye Párisban van. A legnagyobb únió tudvalevőleg a Confédération Générale du Travail, kerek szám-
ban 100.000 taggal.

...	JOGGYAKORLAT	...
-----	---------------------	-----

BETEGSEGÉLYEZÉS.

Az 1907. évi XIX. törvénycikk 50. §-ának I. pontjában megjelölt családtag fogalmához.

A m. kir. áll. munkásbiztosítási hivatal 1910. évi április hó 10-én kelt 1910. P. 224/3. sz. ítélete.

Ítélet: A m. kir. állami munkásbiztosítási hivatal a fölebbezést elutasítja s az elsőfokú bíróság ítéletét helybenhagyja.

Indokolás: ... A felsőbbíróság azonban az igényt más és jelesül abból az indokból találja jogosulatlannak, mert E. J. noha együtt él a pörben igénylőként szereplő atyjával: a neje üzletében üzletvezetőként alkalmazott E. T.-sal, de nem ennek, hanem az apa munkaadójának: E. T.-nének háztartásában e nevezett anyától nyer ellátást. Ennélfogva nem is tekinthető olyan családtagnak, akinek részére a pénztár a törvény 50. §-ának 3. pontjában felsorolt betegségi segélyeket nyújtani, köteleles.

Erre a felfogásra annak az oknak és célnak szemügyre vétele juttatta a felsőbbíróságot, amely a törvényhozást a családtagok betegségi segélyezésének törvénybe iktatásánál vezette s a melynek figyelembe tartása nélkül a törvénynek ezuttal alkalmazandó rendelkezése helyesen nem értelmezhető.

A törvényhozás akkor, midőn 1907. évi XIX. t.-c. 50. §-ának 5. pontjában a betegségi segélyezést a biztosított alkalmazottak családjának tagjaira is kiterjesztette, s ezzel a pénztárra igen tetemes terhet rótt, a törvény indokolásában is hangsúlyozott közegészségi, közgazdasági és szociális érdekeknek kívánt elegendet tenni; legfőképpen annak, hogy a többnyire csekély javadalmazású biztosítottak családjuk tagjainak betegsége esetében ne jussanak abba a mindenképpen végzetes kényszerhelyzetbe, hogy vagy alig elviselhető anyagi teherrel küzdjenek meg, vagy családjuk beteg tagjai a kellő gyógykezelés hiánya következtében a munkás társadalom pótolhatatlan kárára esetleg el is pusztuljanak.

Hogy azonban a pénztárnak ez a teherviselése csak a valódi szükséglet fődözésének terére szoríttassék, s a törvény szóban lévő nagyjelentőségű szociális intézkedése ne adjon visszaélésekre módot, a törvény szóban lévő rendelkezése két föltételhez köti a családtag segélyezését:

1. hogy a családtag keresettel ne bírjon,
2. hogy a biztosítottal egy háztartásban éljen.

Ezen föltételek vizsgálatánál mindenekelőtt az tűnik szembe, hogy a törvény a családtagoknak segélyezésre való jogosultságát csak általában a pénztári tag biztosított voltára alapítja, tekintet nélkül arra, mily nemű és családi állású a tag és jelesül férj, vagy feleség, apa avagy anya-e? Vagyis a törvény a családtagok segélyezésének szabályozásánál nem az apai hatalomból, az apa családfői minőségéből s az ebből származó vagyoni jogi szabályokból indul ki, hanem a családi kapcsolat mellett a fentidézett két föltétel szövegéből kitűnőleg a gazdasági helyzetet veszi irányadónak, — jelesül azt, hogy a beteg családtag keresettel nem bírva, gazdaságilag tehetetlen, a biztosítottól függő helyzetben van.

Az imént vázoltakból kitűnőleg egyfelől magának a családtagnak ezen tehetetlenségénél fogva, másfelől azért hártotta a törvény a családtagok betegségi segélyezésének feladatát a pénztárra, mert a kis javadalmazású alkalmazott nem képes elviselni a családtag kellő gyógykezelésének és ápolásának terhet. Ahol azonban ez a teher amúgy sem az alkalmazottra, hanem más személyre, pl. egy önálló vállalkozóra nehezedik, ott ezen tehernek a pénztárra való áthárítására nincs meg az igazoló ok.

Ezek világánál nem támasztható az iránt kétely, hogy midőn a fentebb 2./ alatt jelzett feltétel a családtag betegségi segélyre való jogosultságához azt kívánja meg, hogy a családtag a biztosítottal »egy háztartásban« éljen, nem pusztán számszerűleg és helyileg kívánja meg a háztartás egységét — noha így is megkívánja — hanem azt követeli, hogy a családtag a neki létfenntartást adó biztosított alkalmazottnak háztartásában éljen.

Ha az a háztartás, amelyben a beteg családtag nem pusztán szivességből vagy kényorületből (praecario), hanem jogszerűen, vagyis a tételes jog által javára

biztosított tartási kötelezettség alapján ellátását nyeri, nem a biztosítotté, hanem másé, a törvény helyes értelmezése szerint a biztosított jogából a családtag a pénztárral szemben a maga javára segélyezési jogosultságot nem származtathat.

Szembeszökő, szinte jogi köztudat ezen jogszabály helyessége abban az esetben, midőn a férj egy önálló vállalatnak tulajdonosa, ezen vállalat jövedelméből él a család, de a vállalatban a feleség is 2.400 koronát meg nem haladó díjazással alkalmazottként szerepel s ez alapon biztosítási kötelezettség alá esik. Ekkor világos, hogy noha a magánjogunk szerint (1877 : XX. t.-cikk 11. §.) a gyermek eltartásának terhe subsidiariusan az anyát is terheli, még sem származik az anya biztosított voltából a gyermekek javára a pénztárral szemben betegségi segélyezésre való igényjogosultság. Ekkor kételyen felül álló tényként nyer elismerést az, hogy hiszen az egész család existenciájának vagyoni alapja a vállalat üzleti jövedelme s így a gyermekek ezen üzleti jövedelméből ezen üzlet tulajdonosától nyerik az eltartást még abban az esetben is, ha az alkalmazottként szereplő anya saját kikötött bérét a család s az ehhez tartozó gyermekek szükségleteinek fődözeti alapjából el nem vonja. A feleségnek ez a kikötött bére a köztudat szerint is — annak dacára, hogy bizonyos jogi vonatkozásban külön vagyon — gazdaságilag a család tagjainak megélhetése szempontjából a családnak a létfenntartásuktól az üzlet jövedelmének egyik alkatrésze.

De ha ezen vázolt esetben kétségbevonhatatlan tény — mint a hogy valóban az, — hogy a kereskedelmi üzletből eltartott család létfenntartásának vagyoni alapja az üzlet jövedelme s hogy ebből a jövedelemből maga a vállalatnak tulajdonosa tartja el a családot, vajjon változás történik-e ezen a tényen, ha a férj feleségével bármily okból szerepet cserél, az üzlet tulajdona a feleségre megy át és a férj szerepel a cég alkalmazottjaként?

Ebben az esetben is bizonyos, hogy csak a valósággal alig összeegyeztethető fikció útján tüntethető fel ekként a tényállás, hogy az alkalmazott férj a gyermekek eltartója. Ha ugyanis valóság az a jogalap, — amelyre pedig a jelen pörben E. T. igényét alapítja s melynek kétségbevonására mi ok sincsen — hogy tudniillik a nevezett igénylő csak alkalmazott — és az üzlet tulajdonosa tényleg a felesége, akkor az üzletnek a család részére existenciát nyújtó jövedelme a feleségtől ered s így a háztartás valójában a feleségeé, E. J. az anya által fenntartott háztartásban él s így a törvény 50. §-a 5. pontjának fentebb kifejtett helyes értelmezése szerint a pénztár nincsen az atyának biztosított volta alapján arra kötelezve, hogy a nevezett gyermeknek betegségi segélyt adjon.

Ezért kellett a szóban levő gyógyászati segédeszközre támasztott igényt elutasítani.

Jóhiszeműség a segély igénybevételénél.

A budapesti munkásbiztosítási választott bíróság 1911 április 6-án kelt 1911. Bet. I. 2/5. számú ítélete.

Ítélet: A b--i kerületi munkásbiztosító pénztár 36.773/910. számú igazgatósági határozatának azt a rendelkezését, mely a kiutalt segély visszatérítésének elrendelésére vonatkozik, hatálytalannak mondja ki.

Indokolás: A T. 29. és 67. §-ai értelmében az igénybe vett segélyek visszatérítésének, vagy egyéb kártérítésnek csak azokkal a tagokkal szemben van helye, akik a pénztárt színleléssel vagy a segélyezéseknek más módon jogosulatlanul igénybevételével megkárosították. Ebben az esetben igénylőnek ilyen jogellenes ténykedése nem ismerhető fel, mert a pénztár jelentése szerint a járulékokat rendszeresen tovább fizette és a segélyezést orvosi utalvány alapján jóhiszeműleg vette igénybe. Sőt a pénztári orvos ama tényére tekintettel, hogy 4 heti kétszeres táppénzt utalványozott, igénylő abban bizakodva utazhatott el H. gyógyhelyre, hogy a pénztár a teljesített járulékfizetés ellenében őt a folyósított segélyezésben részesíteni fogja. Ily körülmények között az utalványozott táppénz megvonása és visszatéríttetése még a méltányosság követelményeibe is ütköznék, mert a T. 60. §-a utolsó bekezdésének a felebbezett határozatban kifejezett értelmezésére tekintettel, a pénztárnak feladata volna oly esetekben, midőn szerinte a tagsági minőség túlfizetéssel fentartásának előfeltétele megszűnik, a járulékok beszedését megszüntetni és illetve azok átvételének megtagadása kapcsán a pénztári tagság megszűnése tárgyában határozatot hozni s arról a pénztári tagot kellő időben értesíteni. Amennyiben a pénztár ezt elmulasztva a járulékok elfogadásával a tagot abban a tévhitben tartja, hogy tagsági jogosultsága fennáll, a segély igénybevételét jóhiszeműnek kell minősíteni.

BALESETBIZTOSÍTÁS.

Visszavont felebbezés a felebbezési határidőn belül újból előterjeszthető.

A m. kir. állami munkásbiztosítási hivatal 1911. évi június hó 1-én kelt 1910. P. 453/8. sz. ítélete.

Ítélet: A m. kir. állami munkásbiztosítási hivatal a fölebbezésnek helyt ad, az első fokú bíróság ítéletét megváltoztatja s igénylőt az országos munkásbetegsegélyző és balesetbiztosító pénztár ellen baleseti kártalanítás és járulékai iránt támasztott követelésével elutasítja.

Megokolás: Az országos munkásbetegsegélyző és balesetbiztosító pénztár az elsőfokú bíróság érdemi ítéletét, melyben a pörös baleseti kártalanítási igényt a pénztár álláspontjával ellentétben jogosnak állapította meg, első sorban pörjogi okból támadta meg azért, mert szerinte az elsőfokú bíróság nem volt jogosítva a pör érdemi elbírálásába bocsátkozni.

P. L. ugyanis az országos munkásbetegsegélyző és balesetbiztosító pénztárnak 1910. évi április 29-én tartott igazgatósági ülésében kelt és az igényt elutasító határozata ellen irányuló s 1910. június 1-én jegyzőkönyvbe foglalt fölebbezését 1910. június 2-án visszavonta, ennek következtében a pénztári határozat a pénztár felfogása szerint jogerőssé vált, miért is igénylőnek újabb néhány nap múlva 1910. június 6-án, vagyis a törvényben meghatározott három havi fölebbezési határidőn belül, újból jegyzőkönyvbe mondott fölebbezése a pénztár jogi fölfogása szerint már nem volt a választott bíróság érdemi ítékezésének föltételként figyelembe vehető.

A m. kir. állami munkásbiztosítási hivatal azonban helyesnek fogadta el a munkásbiztosítási választott bíróságnak ezt a kifogásolt eljárását.

Jogi felfogása szerint ugyanis a korábbi felebbezés visszavonása csak ezt a korábbi fölebbezést tette hatálytalanná, ellenben a felebbezési határidőn belül a pénztári határozatot jogerőre nem emelte.

Hogy a munkásbiztosítási eljárásban ez a felfogás jusson érvényre, azt mi sem gátolja, a törvényes jogállapot minél teljesebb megvalósításának és a munkásbiztosítás terén kétségen kívül irányadó méltányos jog érvényesítésének érdeke pedig megkívánja.

Hasonló különben a jogállapot büntető pörjogunk körében, a melyre vonatkozólag az 1896. évi XXXIII. t.-c. 594. §-a kifejezetten elrendeli, hogy a bejelentési határidő előtt visszavont fölebbezést a határidő leteltéig újra be lehet jelenteni.

Az Elj. rend., mikor 338. §-ában a jogorvoslat visszavonása után való eljárást szabályozza, azt teszi a bíróság föladatává, hogy a »fölebbezés«, illetőleg a fölfolyamodás hatályát megszüntnek nyilvánítsa. Tehát szintén a föntebb jelzett következményt fűzi a jogorvoslat visszavonásához. De csak összhangban áll a felsőbíróságnak szóban levő állásfoglalása az Elj. rendelet 220. §-ának abbeli rendelkezésével is, mely szerint a felebbezés utólag is kiegészíthető, továbbá 339. §-ával, mely a fölebbezésnek utólagos kiterjesztésére, sőt még arra is ad jogot, hogy az egyik fél még a felebbezési határidő eltelté után is élhessen felebbezéssel. (Ami különben nem is elszigetelt intézkedés. Hasonlóan rendelkeznek az 1893: XVIII. t.-c. 147. §-a, az 1911: I. t.-c. 493. §-a.)

Az Elj. rendeletnek eme jelzett rendelkezéseiből is az világlik ki ugyanis, hogy a munkásbiztosítási pörben a törvényszabta határokon belül inkább kell teret engedni azoknak az eljárási elveknek, melyek az igazságszolgáltatás anyagi helyességét mozdítják elő, mint azoknak a pusztán a legszigorúbb jogkörében helyén való szabályoknak, melyek az alsóbb fokú határozatoknak mielőbbi s minél könnyebb jogerőre emelkedése érdekében a jogorvoslatok alkalmazását szűk térre szorítják.

MUNKAVISZONY.

A lovak túlterhelése és patkolatlan lovakkal való fuvarozás a kocsis súlyos kötelességmulasztása.

A pilseni iparbíróság 1910. október 6-án hozott G. I 346/1. sz. ítélete.

Ítélet: A kereset elutasítatik.

Indokolás: Szóban forgó esetben nem a panaszos, bére iránt való keresetének jogossága a vitás kérdés, hanem az, hogy vajjon felperes 8 K. t meghaladó kárt okozott-e az alperes kárára, vagy nem. Ebben a tekintetben a bíróság bebizonyítottan vette, hogy panaszos az alperes kimondott utasítása ellenére, a kocsit úgy túlterhelte, hogy még a segítségül hozott előfogat segítségével sem

tudta a dombra felhuzatni, továbbá, hogy a lovak lábáról közben leesett a patkó, végül, hogy panaszos az így patkolatlan lovakkal L-től egy óra hajtásnyira lévő P.-be hajtattott.

Az ipari bíróság azon nézetben van, hogy jelen esetben a kocsis elemi kötelessége lett volna a lovak megpatkoltatásáról, vagy más alkalmas módon arról gondoskodni, hogy a lovak lábai a feltöréstől megóvassanak.

Kétségbe sem vont dolog, hogy L-ben van kovács; minthogy pedig panaszos még csak meg sem kísérelte, hogy a lovakat megpatkoltassa és másnemű intézkedéseket sem tett, nyilvánvaló, hogy e tekintetben mulasztás őt terheli.

A mulasztásra vonatkozólag a törvényszék M. H. kovácsmester tanúvallomása alapján beigazoltan vette, hogy a lovakon patkótörés konstatáltatott, hogy ennél fogva a lovak újrapatkolása csak a legnagyobb elővigyázattal történetelt, továbbá, hogy jó és tartós megvasalásért felelősséget nem vállalhatott és végül, hogy az ily módon megvasalt lovak csak könnyű munkára használhatók. Ebből következőleg alperes, 1910. október 1.-nek délelőttjén két lóval nem dolgozhatott, hogy ez által mint fuvarost 5 K-nyi kár érte és ezóta is naponta legalább 2 K 80 fill. kárt szenved.

Minthogy továbbá mindkét fél bemondása alapján megállapított, hogy panaszos ugyanakkor egy téglafuvar L-ben hagyott és hogy panaszosnak másnap egy másik pár lovat kellett érte küldeni, miáltal a panaszos hibájából további 5 korona kára volt, ennél fogva a per útján követelt 8 korona, az alperes sokkal nagyobb viszontkövetelésével kiegyenlítettet és a kereset elutasított.

Kiskorúak jogképessége szolgálati szerződés kötéséhez.

A wieni iparbíróság 1910. okt. 10-én kelt A. IV. 1739/10. sz. határozata.

Ítélet: A panasz elutasított.

Indokolás: Panaszlott a munkakönyv ki nem szolgáltatása folytán indított kárterítési pörben a következőket hozta fel védekezéséül: Üzletében évenként kétszer és pedig január 1-től március 31-ig, továbbá május 1-től november 30-ig van a munkaidény. Hogy ezen időre a munkaerőt biztosítsa, munkásnőivel (himzönők) úgy szerződik, hogy a jelzett időszak alatt a munkaviszony nem szüntethető meg; az év többi részében 14 napi felmondással mindkét részről felbontható a szolgálati szerződés. Panaszossal is hasonló szerződést kötött s az írásbeli szerződést panaszos aláírta. Mindamellett panaszos szeptember 17-én felmondott. Kérdésére megtudta, hogy a felmondás azért történt, mert versenytársa magasabb bért ígért panaszosnak, erre ő 16 koronát ígért neki s mikor másnap kijelentette, hogy atyja nem engedi panaszlottnál dolgozni, megígérte ugyanazt a bért, 18 koronát, amit versenytársa ígért. Panaszos mindamellett megmaradt felmondási szándékánál. Panaszos elismerte a szerződés aláírását s azt is, hogy panaszlott a felmondást nem fogadta el. Vitatja azonban a szerződés jogérvényességét, mert még kiskorú (21 éves) s atyja nem járult hozzá a szerződés kötéséhez. Atyja megtiltotta, hogy bármit is aláírjon, a szerződést mindamellett azért írta alá, mert panaszlott kijelentette, hogy nála másképp nem kaphat munkát. Szüleinél lakik, ott kap ellátást, keresetét azonban szüleinek adja. A panasz elutasítandó volt a következő okokból. Az ügy elbírálásánál mindenekelőtt azt kellett megállapítani, hogy az a szerződés, melyet panaszos panaszlottal kötött s mely november 30-a előtt a felmondást kizárta, jogérvényesnek volt-e tekinthető. A polgári törvénykönyv 152. §-a értelmében, az atyai hatalom alatt élő kiskorúak — az apa kifejezett vagy hallgatóságos jóváhagyása nélkül — nem köthetnek jogérvényes szerződést. Ezen szabály alól azonban annyiban van kivételnek helye, hogy az id. törv. 151. §-a értelmében, arról, amit saját szorgalmukkal keresnek, a kiskorúak is szabadon rendelkeznek. Panaszos hatalom alatt áll ugyan, de atyja utasítása folytán kényszerülve van a saját fentartásáról gondoskodni. Minthogy tehát fentartásáról önmaga gondoskodik, olyannak tekintendő, mintha szülei házon kívül tartózkodna. Ahhoz azonban, hogy a fentartásához szükségeseket megkereshesse, szükséges, hogy mindazok a szerződések, melyek a keresetre vonatkoznak — tehát a szolgálati szerződés is — bizonyos határig jogérvénnyel bírjanak. A polgári törvénykönyv 246. §-a értelmében a gyám nincs jogosítva gyámoltját — ki beleegyezése nélkül szolgálati szerződést kötött — fontos okok hiányában ezen szerződéstől visszaszólítani. A gyámság az atyai hatalom analogiájára alakított intézmény. Ha tehát a gyám csak különös fontos okok felforgása esetén van jogosítva gyámoltja szerződését, mely beleegyezése nélkül kötött, megszüntetni, úgy ez vonatkozik az atyára is. Ilyen okok nincsenek, ezért továbbá, minthogy panaszos nem is károsodott, úgy találta, hogy nem volt alapos oka a szerződés felbontására s a munkakönyv visszakövetelésére.

Bekötési táblák

a „MUNKÁSÜGYI SZEMLE” I. évfolyamához félbőr kötésben megrendelhetők
kiadóhivatalban. Ára 2 korona.

A GLOGOWSKI ÉS TÁRSA CÉG „KARTOTHEK” OSZTÁLYA (Budapest VI., Andrásy-út 12.),

mint a Kerületi Munkásbiztosító Pénztárak, valamint az Országos Munkás-
betegsegélyző- és Balesetbiztosító Pénztár szállítója, felhívja az összes
Kerületi, Vállalati és Magánpénztárak, nemkülönben Egyesületek és Testü-
letek figyelmét, az egyéni törzslapok, tagok és egyéb nyilvántartások kezelé-
sére **kitűnően** bevált „KARTOTHEK”-rendszerére. Bővebb felvilágosí-
tásokkal szívesen szolgálunk, sőt „KARTOTHEK”-rendszerünket az érdek-
lődőknek helyszínen **vételkötelezettség nélkül** bemutatjuk.

Legjobb és legmegbízhatóbb minőségű
magyar bácskai kenderből készült
gazdasági és műszaki kötélárút

ajánl: **Bleier és Weisz**
kötélgyártó cég BUDAPESTEN.
Raktár és iroda: VII, Károly-körút 7.

Továbbá: **TORNAESZKÖZÖK**, valamint
kocsizó-lóhálók, szánhálók, gabonaszákok,
vizhatlan ponyvák, kender, csepű, vászon-
tömlők, itató- és tűzvedrek, kokusz futósző-
nyegek és lábtörölők, ruhaszártó kötelek.

Lawn-tennis hálók, fogolyhálók stb.
e szakba vágó árúkat a legjutányosabb eredeti
gyári áron. — Vidéki megrendelések pontosan
eszközölte nek.

MAGYAR KENDER- ÉS LENIPAR R.-T.

Előbb: Salzman és Társa.

Központ: Budapest V., Szabadság-tér 15.

Gyárak: Szeged, Dunaföldvár stb.

Szegedi szövődénkben készülnek a saját
kendergyárunkban kikészített, fonódánkban
fonott fonalakból a legjobb minőségű vásznak,
vizmentes szövetek, len- és kenderzsákok stb.

Ajánljuk a kendergyárunkban kikészített,
elismert jóminőségű kenderfajtáinkat és fonó-
dánk elsőrendű len- és kender-fonalait.

FÉMTÖMÉG- CIKKEKET

SAJTOLVA, HÚZVA,
NYOMVA, DOMBO-
☆ RÍTVÁ GYÁRT ☆

BARTOS ZOLTÁN

FÉM- ÉS BÁDOGÁRÚ-GYÁRA
BUDAPEST VII, GIZELLA-ÚT 55

Jég.

Természetes vagy műjeget a hely-
beli piacon házhoz szállítva és be-
rakva; vidékre vagononként vagy
fuvaronként ajánl a legolcsóbb ár-
ban **Weisz G. és Társa**

jégnagytermelő és kereskedő
Budapest VI., Szerencsen-utca 38.

Telefonszám 17-56.

tudta a dombra felhuzatni, továbbá, hogy a lovak lábáról közben leesett a patkó, végül, hogy panaszos az így patkolatlan lovakkal L-től egy óra hajtásnyira lévő P.-be hajtattott.

Az ipari bíróság azon nézetben van, hogy jelen esetben a kocsis elemi kötelessége lett volna a lovak megpatkoltatásáról, vagy más alkalmas módon arról gondoskodni, hogy a lovak lábai a feltöréstől megóvassanak.

Kétségbe sem vont dolog, hogy L-ben van kovács; minthogy pedig panaszos még csak meg sem kísérelte, hogy a lovakat megpatkoltassa és másnemű intézkedéseket sem tett, nyilvánvaló, hogy e tekintetben mulasztás őt terheli.

A mulasztásra vonatkozólag a törvényszék M. H. kovácsmester tanúvallomása alapján beigazoltnak vette, hogy a lovakon patkótörés konstatáltatott, hogy ennél fogva a lovak újrapatkolása csak a legnagyobb elővigyázattal történhetett, továbbá, hogy jó és tartós megvasalásért felelősséget nem vállalhatott és végül, hogy az ily módon megvasalt lovak csak könnyű munkára használhatók. Ebből következőleg alperes, 1910. október 1.-nek délelőttjén két lóval nem dolgozhatott, hogy ez által mint fuvarost 5 K-nyi kár érte és ezóta is naponta legalább 2 K 80 fill. kárt szenved.

Minthogy továbbá mindkét fél bemondása alapján megállapítottatott, hogy panaszos ugyanakkor egy téglafuvar L-ben hagyott és hogy panaszosnak másnap egy másik pár lovat kellett érte küldeni, miáltal a panaszos hibájából további 5 korona kára volt, ennél fogva a per útján követelt 8 korona, az alperes sokkal nagyobb viszontkövetelésével kiegyenlítettett és a kereset elutasítottatott.

Kiskorúak jogképessége szolgálati szerződés kötéséhez.

A wieni iparbiróság 1910. okt. 10-én kelt A. IV. 1739/10. sz. határozata.

Ítélet: A panasz elutasítottatott.

Indokolás: Panaszlott a munkakönyv ki nem szolgáltatása folytán indított kárterítési pörben a következőket hozta fel védekezéséül: Üzletében évenként kétszer és pedig január 1-től március 31-ig, továbbá május 1-től november 30-ig van a munkaidény. Hogy ezen időre a munkaeót biztosítsa, munkásnőivel (himzönők) úgy szerződik, hogy a jelzett időszak alatt a munkaviszony nem szüntethető meg; az év többi részében 14 napi felmondással mindkét részről felbontható a szolgálati szerződés. Panaszossal is hasonló szerződést kötött s az írásbeli szerződést panaszos aláírta. Mindamellett panaszos szeptember 17-én felmondott. Kérdésére megtudta, hogy a felmondás azért történt, mert versenytársa magasabb bért ígért panaszosnak, erre ő 16 koronát ígért neki s mikor másnap kijelentette, hogy atyja nem engedi panaszlottnál dolgozni, megígérte ugyanazt a bért, 18 koronát, amit versenytársa ígért. Panaszos mindamellett megmaradt felmondási szándékánál. Panaszos elismerte a szerződés aláírását s azt is, hogy panaszlott a felmondást nem fogadta el. Vitatja azonban a szerződés jogérvényességét, mert még kiskorú (21 éves) s atyja nem járult hozzá a szerződés kötéséhez. Atyja megtiltotta, hogy bármit is aláírjon, a szerződést mindamellett azért írta alá, mert panaszlott kijelentette, hogy nála másképp nem kaphat munkát. Szüleinél lakik, ott kap ellátást, keresetét azonban szüleinek adja. A panasz elutasítandó volt a következő okokból. Az ügy elbírálásánál mindenekelőtt azt kellett megállapítani, hogy az a szerződés, melyet panaszos panaszlottnal kötött s mely november 30-a előtt a felmondást kizárta, jogérvényesnek volt-e tekinthető. A polgári törvénykönyv 152. §-a értelmében, az atyai hatalom alatt élő kiskorúak — az apa kifejezett vagy hallgatóságos jóváhagyása nélkül — nem köthetnek jogérvényes szerződést. Ezen szabály alól azonban annyiban van kivételnek helye, hogy az id. törv. 151. §-a értelmében, arról, amit saját szorgalmukkal keresnek, a kiskorúak is szabadon rendelkeznek. Panaszos hatalom alatt áll ugyan, de atyja utasítása folytán kényszerülve van a saját fentartásáról gondoskodni. Minthogy tehát fentartásáról önmaga gondoskodik, olyannak tekintendő, mintha szülei házon kívül tartózkodna. Ahhoz azonban, hogy a fentartásához szükségeseket megkereshesse, szükséges, hogy mindazok a szerződések, melyek a keresetre vonatkoznak — tehát a szolgálati szerződés is — bizonyos határig jogérvénnyel bírjanak. A polgári törvénykönyv 246. §-a értelmében a gyám nincs jogosítva gyámoltját — ki beleegyezése nélkül szolgálati szerződést kötött — fontos okok hiányában ezen szerződéstől visszaszólítani. A gyámság az atyai hatalom analogiájára alakított intézmény. Ha tehát a gyám csak különös fontos okok felforgása esetén van jogosítva gyámoltja szerződését, mely beleegyezése nélkül kötött, megszüntetni, úgy ez vonatkozik az atyára is. Ilyen okok nincsenek, ezért továbbá, minthogy panaszos nem is károsodott, úgy találta, hogy nem volt alapos oka a szerződés felbontására s a munkakönyv visszakövetelésére.

Bekötési táblák

a „MUNKÁSÜGYI SZEMLE“ I. évfolyamához félbőr kötésben megrendelhető kiadóhivatalban. Ára 2 korona.

A GLOGOWSKI ÉS TÁRSA CÉG „KARTOTHEK“ OSZTÁLYA

(Budapest VI., Andrásy-út 12.),

mint a Kerületi Munkásbiztosító Pénztárak, valamint az Országos Munkásbetegségélyező- és Balesetbiztosító Pénztár szállítója, felhívja az összes *Kerületi, Vállalati és Magánpenztárak*, nemkülönben *Egyesületek és Testületek* figyelmét, az egyéni törzslapok, tagok és egyéb nyilvántartások kezelésére **kitűnően** bevált „KARTOTHEK“-rendszerére. Bővebb felvilágosításokkal szívesen szolgálunk, sőt „KARTOTHEK“-rendszerünket az érdeklődőknek helyszínen **vételkötelezettség nélkül** bemutatjuk.

Legjobb és legmegbízhatóbb minőségű magyar bácskai kenderből készült gazdasági és műszaki kötélárút

ajánl: **Bleier és Weisz** kötélgyártó cég BUDAPESTEN.
Raktár és iroda: VII, Károly-körút 7.

Továbbá: **TORNAESZKÖZÖK**, valamint kocsizó-lóhálók, szánhálók, gabonaszákok, vízhatlan ponyvák, kender, csepű, vászon-tömlők, itató- és tűzivedrek, kokusz futószőnyegek és lábtörölők, ruhaszártó kötelek.

Lawn-tennis hálók, fogolyhálók stb. e szakba vágó árúkat a *legjutányosabb eredeti gyári áron*. — *Vidéki megrendelések pontosan eszközölteknek.*

MAGYAR KENDER- ÉS LENIPAR R.-T.

Előbb: Salzman és Társa.

Központ: Budapest V., Szabadság-tér 15.

Gyárak: Szeged, Dunaföldvár stb.

Szegedi szövődénkben készülnek a saját kendergyárunkban kikészített, fonódánkban fonott fonalakból a legjobb minőségű vásznak, vízmentes szövetek, len- és kenderzsákok stb.

Ajánljuk a kendergyárunkban kikészített, elismert jóminőségű kenderfajtáinkat és fonódánk elsőrendű len- és kender-fonalait.

FÉMTÖMEG- CIKKEKET

SAJTOLVA, HÚZVA,
NYOMVA, DOMBO-
☆ RÍTVÁ GYÁRT ☆

BARTOS ZOLTÁN

FÉM- ÉS BÁDOGÁRÚ-GYÁRA
BUDAPEST VII, GIZELLA-ÚT 55

Jég.

Természetes vagy műjeget a helybeli piacon házhoz szállítva és berakva; vidékre vagononként vagy fuvaronként ajánl a legolcsóbb árban **Weisz G. és Társa**

jégnagytermelő és kereskedő
Budapest VI., Szerencsen-utca 38.

Telefonszám 17-56.

GARAY SAMU ÉS TÁRSA

sebészeti-, mű-,
kötőszerszám- és vil-
lanygép-gyártók. BUDAPEST, IV.
Kossuth Lajos-
utca 1. szám.
(Ferenciek bazára). Gyár ugyanott az udvarban.

A budapesti és számos vidéki
kerületi munkásbiztosító pénztár
és betegsegélyző egyletek szer-
ződésszerű szállítói ajánlják saját
készítményű sérvekötő, haskötő,
orthopédia-gépeiket; műlábak,
műkezek, lábgépek, mellfűzők
és összes egyéb betegápolási
gyártmányait és orvosi mű-
szereiket, valamint rendelő-inté-
zeteknek szükséges vasbutor és
egyéb berendezéseiket.

JUTÁNYOS GYÁRI ÁRAK!
Javításokat gyorsan és olcsón teljesítenek.
PÁRTOLJUK A MAGYAR IPART!

BUDAI MÁRIA-FORRÁS

természetes sulfatos ásványvíz.

Ivókúra hidegen vagy melegen.

INDIKÁLT: 1. Szív és véredények bajai-
nál, arteriosclerosisnál, asthmánál és agy-
vértörődésnél unicum és specifikum. 2.
Gyomor-, bél-, máj- és epeutak bajainál.
3. Vese-, húgy- és ivarszervi bántalmak-
nál (húgycső, húgycsőtakár, vesefőeny, vese- és
húgyhomok és vesemedencelob eseteiben). 4. Pros-
tatabajoknál, méhbajoknál, köszvénynél,
(húgysavas diathesis, elhízásnál és cukroshúgy-
árnál). 5. Páratlan hatású gyermekhashajtó.

ELŐNYEI: 1. A vizeletet enyhén és biztosan fo-
kozza, szabályozza és tisztítja (nátrium nitri-
cum, magnesium sulfuricum és calciumchlorid tar-
talmánál fogva). 2. A bélműködést nagyobb te-
vékenységre serkenti. 3. Az étvágyat megle-
pően elősegíti. 4. Kevés szén-savat tartalmaz.

ALAPITVA: 1892. ÉVBEN.
ÁLLAMI FELÜGYELET ALATT.

GERŐ FERENC

KATONAI ELŐKÉSZÍTŐ INTÉ-
ZETE AZ EGYÉVES ÖNKÉN-
TESSÉGI KÉPESÍTŐVIZSGÁRA

Budapest, VII., Rózsa-utca 33.

Előkészít 6 és 10 hónapra terjedő tanfo-
lyamokon. Részletes ismertető és vezér-
fonal a tanuláshoz az igazgatóságnál kap-
ható. Beiratás naponként d. u. 4-7-ig.

TELEFON 79-34.

Alapított
1841-ben.

Pesti Magyar Kereskedelmi Bank Budapest

V., Fürdő-utca 2.

Alaptőke 50,000.000 K,
Tartalékok 68,600.000 >

Igazgatóság: V., Fürdő-utca 2. szám.
Központ: V., Fürdő-utca 2. szám.
Váltóüzlet: V., Fürdő-utca 2. szám.

Fiókok Budapesten:

- ◆ II., Fő-utca,
- ◆ II., Margit-körút,
- ◆ IV., Kossuth Lajos-utca és
Károly-körút sarkán,
- ◆ V., Váci-körút 74.,
- ◆ V., Szabadságtér 16.,
- ◆ VI., Andrásy-út 21.,
- ◆ VII., Erzsébet-körút 26.,
- ◆ VII., Lövölde-tér 9.,
- ◆ VIII., József-körút,
- ◆ IX., Vámház-körút 5.

Fiókok a vidéken:

Brassó, Eszék, Nagykanizsa, Nagysze-
ben, Sopron, Ujpest, Ujvidék. Ezen-
kívül kommanditek és affiliált intéze-
tek az ország, valamint a balkánfélsziget
nagyobb városaiban. Sarajevo, Athen.

„Continental“ Pneumatik

legjobb gyártmány
kerékpárok, hintók
és automobilonok ke-
:: rekei részére. ::

ÖSTERREICHISCH-
AMERIKANISCHE
GUMMIFABR. A.-G.
WIEN, XIII., BREITENSEE.

Raktár Budapesten:
DÉRY GYULÁNÁL,
VI. ker., Révay-utca 6. szám.

»Hunnia« magyar géptömítő- anyag-gyár részv.-t.

BUDAPESTEN, V. kerület, Visegrádi-utca 17-ik szám.

GYÁRT: Mindennemű tömítőanyagokat, szivattyúk, compressorok, valamint alacsony-, magasnyomású és túlhevített gőzgépekhez. =

Különl.: »Hunnia« magasnyomású tömítőlemez.

A magyar királyi államvasútak, állami, kincstári és városi üzemek szállítója.

Hazai gyártmány!

MAGYAR TÖRLŐGUMMI

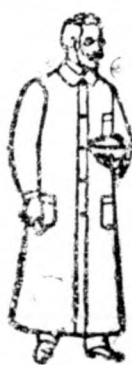
kapható minden papirkereskedésben

VÉDJEGYE:

Magyar címer a védjegye,
Magyar diák csak ezt vegye!

MAGYAR
RUGGYANTAÁRÚGYÁR
RÉSZVÉNYTÁRSASÁG
BUDAPEST.

Elszakíthatlan
munkásöltöny

Orvosi boncköpeny
Orvosi rendelő kabát
Gyógy-zerésköpeny
Vegyészköpeny

GUTMANN J. ÉS TÁRSA

Budapest, Rákóczi-út 13.

Minta és árjegyzék ingyen és bérmentve.

TARTLER ANTAL BUDAPEST.

Főüzlet: V. ker., Király-utca 100.
Fióközlet: IX. ker., Lónyai-utca 49.

Fűszer-, csemege-, konzerv-, korai
zöldsézelékek-, tea- és déligyümölcs-
kereskedése. ☉ Telefon 165-23.

Legújabb rendszer! A bevásárlá-
sokról eseten-
ként chequeket adunk, amelyek összegyűj-
tése és bemutatása után minden 40 K összegből
1 korona visszatérítetik!

Az Angol Park szállítója.

HIRSCH és FRANK

Budapest-salgótarjáni gépgyár és
vasöntő részvénytársulat. BUDA-
PEST, VI., ARÉNA-ÚT 132. sz.

☐ Külön osztály: TÉGLAGYÁRI GÉPEK. ☐
Gyárt: FALITÉGLA- S CSERÉPSAJTÓKAT,
TÉGLAGYÁRTÓ- ÉS ANYAGMEGMUNKÁLÓ-
☐ GÉPEKET, legújabb és legjobban bevált ☐
☐ szerkezetekben. ☐

Elvállalja anyagvizsgálatok kivitelét és
TELJES TÉGLAGYÁRI TELEPEK LÉTESÍTÉSÉT

Tervek és költségvetések díjtalanul. ☐

NCJ

E

lőnyös fizetési
feltételek mellett olcsó gyári áron
a legjobb gyártmányú varró, ipari
és gazdasági gépek, úgyszintén
háztartási eszközök kaphatók
TATÁN, FENYVES NÁNDOR
Közgazdasági Áruforgalmi Vá-
latánál, Komárom-megye.

Festékek és lakkok

megbízható, szolid és olcsó beszerzési forrása
KRAYER E. ÉS TÁRSA, BUDAPESTEN
cs. és kir. udvari szállító festék-, kence- és
lakkgyára. Főraktár és iroda: **V., Váci-út 34.**
szám. »Krayer festékudvar«.

Ő cs. és kir. Fensége, József főherceg udv. szállítója. A m. kir.
államvasutak, állami gép- és vasgyárak, az összes waggon-
gyárak, Budapest főváros szállítói. ☉ ☉ ☉ ☉ ☉ ☉ ☉

HIRMANN FERENC

FÉMONTÓDE, RÉZ- ÉS ÉRCMŰÁRÚGYÁRA
BUDAPEST VII., CSÁNYI-U. 7-9.

KÉSZÍTEK mindennemű szerelvényeket, víz-, gőz-
légszesz- és fürdőberendezések részére. Szőlő- és
pincegazdászati gépeket és eszközöket. Szivattyú-
kat. Vasuti kocsi- és hajó-szerelvényeket. Kereske-
delmi réz- és vas-súlyokat. Ontvényeket minden
ötvözet szerint. Állandóan raktáron: vízvezetési
szerelvények, kovácsolt és öntöttvas-csővek. Ön-
töttvas fürdőkádak és zománczott kiöntők. Egész-
ségügyi berendezések. Fayence-árúk.

TAURIL

MAGYAR MUNKÁS
MAGYAR MUNKÁJA

a legtekélyesebb TÖMITŐ LEMEZ

EXPORT AZ EGÉSZ VILÁGBA.
ÓVAKODJUNK UTÁNZATTÓL.

Tauril központi elárúsítási iroda:
Budapest, VI., Gyár-utca 26. sz.

Ifj. ANDAI ÁRMIN

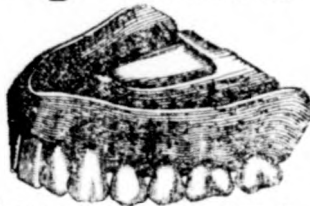
ÉKSZERÉSZ ÉS ÓRÁS

BUDAPEST VI., KIRÁLY-U. 66.

Zenepalota mellett.

*Ékszermunkák, valamint át-
alakítások és óra-javítások
kiváló pontossággal és szak-
szerűen eszközöltetnek.*

Budapest, IV. ker., Károly-körút 26. 1. em.
fogtechnikai és fogorvosi

műtermünkben készí-
tünk (a gyökér eltávo-
lítása nélkül is) termé-
szethű fogpótlásokat
aranyban és (vulcanit)
kautschukban száj-
padlás nélküli fogpót-
lások, u. m. arany-

koronák, csapos fogak és aranyhidak a leg-
művészebb kivitelben. Továbbá arany, porcellán,
cement és amalgam töméseket (plombák), fog-
huzás teljes érzéstelenítéssel.

Edelmann József dr. és Márfaq Arthur
egyet. orvos — fogorvos.

Rendelés 9-6-ig. ☐ Ünnepnap 9-1-ig.
Mérsékelt árak! Lift Villamos megálló.

A fogfájás és a modern fogpótlás című,
mindenkét érdeklő könyv most jelent meg dr.
Edelmann és Márfaq fogorvosok tollából (IV.,
Károly-körút 26.) 10 fillér ellenében díjtalanul
bárkinek megküldetnek.

Mechanikai len- és kenderszövő, kiké- szítő és impregnáló gyár Taussig Sámuel és fiai

Raktár: V., Bálvány-utca 22.

GYŐR

Telefonszám 30-32.

Hazai gyárunkban: mezőgazdasági célokra szolgáló szállító és fuvarozó kocsik részére
alkalmas vízmentes ponyvák, továbbá katonaság, kórházak, hajó és vasúttársaságok vászon-
árú felszerelése készülnek. Gyártunk továbbá len és jutazsákokat, bélésvásznakat, szabók,
cipészek és szíjgyártók részére, továbbá roletttagrádlit, finom fehér és durva vásznat.

The Consolidated

LONDONI ÉLETBIZTOSÍTÓ RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

BUDAPEST, V., SZABADSÁG-TÉR 5. SZ.

Pesti Könyvnyomda Részvény-Társaság.

MUNKÁSÜGYI SZEMLE

KÖZLEMÉNYEK A MUNKÁSBIZTOSÍTÁS, A SZOCIÁLIS EGÉSZSÉGÜGY, A MUNKÁS-
VÉDELEM, A MUNKAVISZONY ÉS AZ IDE VONATKOZÓ JOGGYAKORLAT KÖRÉBŐL.

SZERKESZTI: KIS ADOLF.

TÁRSSZERKESZTŐK: Dr. STEIN FÜLÖP és Dr. HAHN DEZSŐ.

Megjelenik minden hó 10-én és 25-én. Előfizetési ár egy évre 20
korona. Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, VII., Rózsa-utca 29.
Telefon 93-99. Postatakarékpénztári csekk-számla 24.911.

TARTALOM : CIKKEK: Jogi oktatás. — A teljes munkahozadékhhoz való jog. — A gépgyárak kiküldött gépészeinek balesetbiztosítási jogállása az eladott gépek üzembe helyezésének idejében. Dr. Schulcz Ágostól. — A fajnemesítés módszereiről. Dr. Hahn Dezsőtől. — Egy nagy harc és tanulságai. Farkas Elek-től. — **SZEMLE:** Munkásbiztosítás: A m. kir. állami munkásbirt. hiv. jelentése. — Az orsz. pénztár elnöksége. — A fürdő- és szanatoriumi gyógykezelést igénylő betegek ellátása tárgyában. — Erdőbirtokosok tüzfatermelésének biztosítási kötelezettsége. — A 14. számú elvi döntvény. — Betegsegélyező pénztárak kongresszusa. — A német munkásbiztosítási törvény életbeléptetése. — A svájci munkásbirt. törvény. — A francia munkások az agkori biztosítás ellen. — Bérjegyzékek felülvizsgálása. — A rokkantsági agkori biztosítás Norvégiában. — Munkanélküliek biztosítása Norvégiában. — **Szociális egészségügy:** Szülők értekezlete a gyöngye tehetséges gyermekek érdekében. — Üveggyárak szemeinek veszélye. — Az ipari balesetek kezeléséről. — A bajor közp. csecsemőgondozó hivatal. — A rokkantság okai. — Lakásügyi hivatal. Charlottenburgban. — Nyomórék-gondozási kiállítás. — Németország orvosviszonyai 1910-ben. — Az ipari megbetegedések Angliában. — Nemzetközi csecsemővédelmi kongresszus. — **Munkaviszony:** Jelentősebb munkaharcok itthon és a külföldön. — Naggyűlés az üzletek esti nyolc órai zárásáért Budapesten. — Pályázat munkaviszony rendezéséről szóló munkára. — Bérhivatalok Viktoriában. — Az angol hatósági és magánegyeztető hivatalok működése. — Munkanélküliek községi biztosítása. — Egységes jog a magánalkalmazottak szerződésében. — A francia ipar munka- és munkaviszonyai. — Munkások és munkaadók egyesületei Franciaországban. — **Joggyakorlat:** Betegsegélyezés. — Balesetbiztosítás. — Munkaviszony. — **Hirdetések.**

KÜLÖNLEGESÉGEK a glicerin-, szirup-, petróleum-, spirítusz-, likőr-, konyak-, élesztő- és malágyártás terén, kivonatoló, falepároló és gőzölő berendezések. Víz tisztítók, sör- és dohanygyári berendezések, kazánkovács-munkák és vasszerkezetek.

REICHEL ES HEISZLER
VEGYIPARI GÉPGYÁR R.-T.
BUDAPEST, X., Noszlopy-utca 1. szám, Kőbánya.
Állomás: Kőbánya alsó pályaudvar, waggonküldemények részére saját iparvágány.
Telefon: 59-85 és 98-10. — Sürgőnyezim: Reichel és Heiszler.

Kapható minden jobb bőr-, cipő- és divatárú-kereskedésben.

PALMA
A VALÓDI
KAUCSUK
CZIPŐSAROK

Kapható minden jobb bőr-, cipő- és divatárú-kereskedésben.

Nay és Róna Faárú- és szállítóeszköz-gyár
Gépműhely. Központ: Budapest V., Kálmán-utca 15.
Telefon.

Taligák, szállítóeszközök bármely építkezés és iparüzem számára. Diaphragma-szivattyúk. Fecskendők. Emelő-szerszámok. Vasuti szármok. ○○○○ Tessék árjegyzéket kérni.

A jelenkor legjobb tetőfedő anyaga
Igen fontos!
Minden Eternit-lap
'ETERNIT'
szóval van megjelölve. Sziveskedjék mindig határozottan **HATSCHÉK-féle ETERNIT-palát** kérni.
Magyarországi központ:
„Eternit Művek“
Hatschek Lajos
Budapest,
VI., Andrassy-út 33.
PALA
Hatschek szabadalma!

Szent-Margitszigeti üdítővíz
A legkiválóbb szénsavval telített ásványvíz.

Mint asztali víz nagyon kellemes jó hatású, egészségápoló ital. — A Szent-Margitsziget gyógyfürdő felügyelősége saját kezelésében. Telefon 36-52.
Telefon 36-52.
Minden jobb fűszerüzletben és vendéglőben kapható.

Császárfürdő Budapest.

Nyári és téli gyógyhely az Irgalmasrend kezelése alatt. Kénes hév-vizű gyógyforrásai páratlanok. Ezek a források bőségesen táplálják vizükkel az intézet valamennyi fürdőjét, u. m. a gőzfürdőt és népgőzfürdőt, az egyes és közös külön női- és férfi-iszapfürdőket (iszapborogatások), márványkád-, porcellán- és kőfürdőket, valamint török- és horganykád-fürdőket, továbbá a hőlég-, szénsavas- és villamos-fürdőket. Ezekből a dús gyógyforrásokból kapja vizét a kontinensen egyedül álló női- és a férfiuszoda is.

A Császárfürdő kiváló gyógyító ereje nemcsak csúzos bántalmak és idegbajok ellen, hanem sok más betegségeknek is általánosan elismert. Ivókurája kitűnő gyógyhatású hurutos légzőszerveknél és altesti pangásoknál.

Lakószobái kényelmesek; berendezésük a különböző igényekhez van szabva. Jutányos árak. Minden tekintetben szoliditás. Gyógy- és zenedíj nincsen. Prospektust ingyen és bérmentve küld *az igazgatóság.*

'MATADOR'

RUGGYANTA ÉS
BALATAMŰVEK
RÉSZV.-TÁRS.

POZSONY-LIGETFALU.

...

*Műszaki ruggyanta-
árúk és balataszif-
gyártása.*

Kizárólag viszonteladókkal dolgozunk.

Vezérképviselőt és raktár

BARTA GYŐZŐ

Budapest, VI., Dávid-utca 1/B.

AEROLITH

KIS J. JENŐ

okl. mérnök szabadalma

Az „AEROLITH”

a modern építkezésnek építőköve, mellyel nemcsak gyorsan és olcsón, de az egészségügyi követelményeknek legmegfelelőbben lehet építeni.

Az „AEROLITH”-

falak szárazak, szellőztethetők és kívül-belül bármely módon még kiégetéssel is desinficiálhatók.

Az „AEROLITH”

ezért kiválóan alkalmas kórházak, iskolák, munkáslakások, műhelyek stb. építésére.

Bővebb felvilágosítással készségesen szolgál

KIS J. JENŐ

okl. mérnök, építési vállalkozó, szab. Aerolith-, cementárú- és terracit-gyáros

Budapest, V., Pozsonyi-út 19.

MÁLNÁSI SICULIA GYÓGYVIZ

az összes hurutos bántalmaknál pótolhatatlan. A gyomorégést azonnal megszünteti. — Hatásában fölülmulja a continens összes hasonló gyógyvizeit és különösen javallatik a gége, torok, tüdő, vese, hólyag és a belek hurutos bántalmainál.

MINDENÜTT KAPHATÓ. Főraktár: BRÁZAY BUDAPEST.

Szesz-élesztő- és vegyipari gépek teljes berendezése.
KÜLÖNLEGESEK a glicerin-, szirup-, petróleum-, spirtusz-, likőr-, konyak-, élesztő- és malátagyártás terén, kivonatoló, fűtőpároló és gőzölő

REICHEL ÉS HEISZLER

VEGYIPARI GÉPGYÁR R.-T.
BUDAPEST, X. Neszlony-utca 1. szám. Kőbánya.